

J. Art en E. Vanhaute (red.)

Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw

Reeks

Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?

Deel 1

© Centrum voor Geschiedenis, Universiteit Gent
© Mens & Cultuur Uitgevers
Maaltebruggestraat 288, 9000 Gent
www.mens-en-cultuur.com

Productie: Arnold Eloy
Vormgeving: A&W-grafiek, Melle
Druk: Drukkerij Oranje, Wielsbeke

Omslagillustratie:
Fragment van Eugène Laermans, *Een paria*
(1900, olieverf op doek, Stedelijke Musea Sint-Niklaas)

ISBN 90-77135-05-7
NUR 680
D / 2003 / 5462 / 105

Eerste druk december 2003

Woord vooraf

Een halve eeuw geleden gaf Jan Dhondt, gerenommeerd mediëvist en wegbereider van de nieuwste geschiedenis aan de Universiteit Gent een opmerkelijke lezing over de 'plaatselijke vorsing' (Dhondt, 1953). Hierin plaatste hij de lokale geschiedschrijving voor een tweespor. Gaat men verder op zoek naar een zo detailrijk mogelijke beschrijving van het allerplaatselijkste verleden? Of wil men de kennis van het *eigen heem* bundelen en integreren in een 'nieuwe, rijkere, en deze maal blijvende synthese'?

Vijf decennia later klinkt deze tegenstelling wat gedateerd. *Microstorie*, de 'nieuwe geschiedenis', de toename van het aantal academisch gevormde redactieleden van tijdschriften over plaatselijke geschiedenis en nog veel andere verschuivingen hebben aangetoond dat historici niet langer voor een tweesprong staan maar voor een verkeersplein van waaruit vele wegen vertrekken. De integratie van het lokale verhaal in een bredere synthese, de vergelijking met wat elders gebeurde blijft een belangrijke route, maar de 'detailrijke beschrijving' van het eigen, plaatselijke verleden wordt in deze tijd van 'globalisering' ook naar waarde geschat. Over de doelstelling van het lokale onderzoek willen de auteurs van dit boek geen uitspraak doen: iedere vorser kiest zijn richting en schrijft voor zijn publiek. Ze willen enkel de middelen aanreiken aan de hand waarvan de constructie van dat eigen verleden op een wetenschappelijk verantwoorde wijze kan verlopen.

Deze inleiding wil in de eerste plaats een handleiding zijn voor zij die (een deel van) de recente geschiedenis van een gemeente, een dorp, een wijk willen in kaart brengen. Het boek is een volledige herziening van het in 1993 gepubliceerde eerste deel van *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?* (Art red., 1993). Meer nog dan in het vorige handboek wordt gekozen voor een thematische en probleemstellende benadering. Een lange reeks van invalshoeken, benaderingen, bronnen en literatuur komt in thematische uitgewerkte hoofdstukken aan bod. Door deze werkwijze zijn overlappingsen en hiaten niet uit te sluiten. Niettemin werd zoveel als mogelijk gepoogd een overzichtsbeeld te geven. De belangrijkste heuristische en wetenschappelijke hulpmiddelen voor een lokale geschiedschrijving van de 19de en de 20ste eeuw komen in dit boek aan bod. Uit de vele voorbeelden van uitstekende lokaal-historische studies moest een keuze gemaakt worden – de oogst was in dat vlak te groot opdat van volledigheid sprake zou kunnen zijn.

Door de nadruk op de lokale archiefvormers en op een thematische ontsluiting is de handleiding te lezen als een aanvulling op de onvolprezen en onontbeerlijke bronnengids *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de en 20ste eeuw* (Van den Eeckhout en Vanthemsche, 1999). Samen met andere, thematisch georiënteerde gidsen zoals over genealogie (Roelstraete, 1998), huizen-geschiedenis (Charles, 2001), industrie (Bracke, 2000) en bedrijfsgeschiedenis (Van Coppenolle, 2002), beschikt de geschiedschrijver van het plaatselijk verleden van de voorbije twee eeuwen vandaag over een uitstekende kaartenset om zelf wandelingen in het boeiende woud van de eigen historie uit te stippelen.

Jan Art
Eric Vanhaute

4 Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvuldigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Literatuur

ART (J.) (red.), *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel 1. 19de en 20ste eeuw*, Gent, 1993.

ART (J.), 'Over de wetenschappelijke en andere waarde van heemkundige en lokaal-historische studies', *Contactblad Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen*, XX, 1996, 3, pp. 2-7 en *Ghendtsche Tydinghen*, 1996, 5, pp. 265-271.

BRACKE (N.), *Bronnen voor de industriële geschiedenis. Gids voor Oost-Vlaanderen (1750-1945)*, Gent, 2000.

CHARLES (L.) e.a., *Erf, huis en mens : huizenonderzoek in Gent*, Gent, 2001.

DHONDT (J.), *Enige taken voor de plaatselijke vorsing*, Gent, 1953 (Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis. Voorlichtingsreeks nr 14).

ROELSTRAETE (J.), *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*, Roeselare, 1998.

VAN COPPENOLLE (C.) (red.), *Een succesvolle onderneming. Handleiding voor het schrijven van een bedrijfsgeschiedenis*, Brussel, 2002.

VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.) (red.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de en 20ste eeuw*, Brussel, 1999.

VANHAUTE (E.), 'Lokale geschiedschrijving en globale historiografie', *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, 1997, pp. 33-43.

Inhoud

Woord vooraf	5
De belangrijkste gedrukte bibliografische instrumenten	
1. Inleiding	17
2. Algemene bibliografieën	20
2.1. Algemene bibliografieën met een nationaal karakter	20
2.2. Algemene bibliografieën met een regionaal of lokaal karakter	21
2.2.1. <i>Het Vlaams Gewest</i>	21
2.2.2. <i>De provincie Antwerpen</i>	21
2.2.3. <i>De provincie Limburg</i>	21
2.2.4. <i>De provincie Oost-Vlaanderen</i>	22
2.2.5. <i>De provincie Vlaams-Brabant</i>	22
2.2.6. <i>De provincie West-Vlaanderen</i>	22
3. Historische bibliografieën die het hele verleden bestrijken	23
3.1. Nationale en federale	23
3.2. Regionale en lokale	24
3.2.1. <i>Brussel</i>	24
3.2.2. <i>Het Vlaams Gewest</i>	24
3.2.3. <i>De provincie Antwerpen</i>	24
3.2.4. <i>De provincie Limburg</i>	25
3.2.5. <i>De provincie Oost-Vlaanderen</i>	25
3.2.6. <i>De provincie Vlaams-Brabant</i>	27
3.2.7. <i>De provincie West-Vlaanderen</i>	27
3.3. Thematische bibliografieën	28
3.3.1. <i>Politiek, instellingen, recht</i>	28
3.3.2. <i>Het economisch en sociaal leven</i>	29
3.3.3. <i>Het godsdienstig leven</i>	29
3.3.4. <i>Het culturele leven</i>	30
4. Algemene historische bibliografieën betreffende de Nieuwste Tijden	32
4.1. De hele periode	32
4.2. De periode 1789-1830	33
4.3. De periode 1830-1918	33
4.4. De periode 1918-2000	33
5. Historisch-thematische bibliografieën betreffende de Nieuwste Tijden	36
5.1. Politieke geschiedenis	36
5.1.1. <i>Algemeen</i>	36
5.1.2. <i>Instellingen en het recht</i>	36
5.1.3. <i>Verkiezingen, politieke bewegingen, partijen en cultuur</i>	37
5.1.4. <i>Vlaamse Beweging en taaltoestanden</i>	38
5.1.5. <i>Vrouwenbewegingen</i>	39

5.2. De media (pers, radio, televisie)	40
5.3. Demografie, immigratie, emigratie	41
5.4. Economische en sociale geschiedenis	41
5.4.1. Algemeen	41
5.4.2. Economisch	42
a. Algemeen	42
b. Landbouw, bosbouw, visvangst	42
c. Nijverheid, industriële archeologie	42
d. Verkeer en handel	43
e. Financiën, geld en krediet (overheidsfinanciën, private financiële instellingen, verzekeringen, investeringen)	44
5.4.3. Sociaal	44
a. Algemeen	44
b. Sociale groepen	44
c. Sociale toestanden en levensstandaard	45
d. Steden en stedelijk leven	45
5.5. De geschiedenis van kerken en levensbeschouwelijke organisaties	45
5.5.1. Het katholicisme	45
5.5.2. Het protestantisme	46
5.5.3. De vrijzinnigheid en de vrijmetselarij	46
5.5.4. De joden	47
5.6. Sociaal-culturele geschiedenis	47
5.6.1. Opvoeding en onderwijs	47
5.6.2. De wetenschappen	48
5.6.3. De kunsten	48
a. Muziek, toneel	48
b. Literatuur	49
6. Bibliografieën van scripties en proefschriften	50
6.1. Betreffende de ganse geschiedenis, voorgelegd in de opleiding geschiedenis	50
6.1.1. Aan de Universiteit Gent	50
6.1.2. Aan de Katholieke Universiteit Leuven	50
6.1.3. Aan de Université Catholique de Louvain	50
6.1.4. Aan de Université Libre de Bruxelles	51
6.1.5. Aan de Vrije Universiteit Brussel	51
6.1.6. Andere	51
6.2. Betreffende de Nieuwste Geschiedenis, voorgelegd in de opleidingen geschiedenis	51
6.3. Betreffende de Nieuwste Geschiedenis, voorgelegd buiten de opleidingen geschiedenis	52
6.4. Betreffende kunstgeschiedenis	52
6.5. Betreffende volkskunde	53
7. Bibliografieën betreffende biografieën, archieven en bibliotheken	54
7.1. Biografie	54
7.2. Archief	54
7.3. Bibliotheek	55

Ecologie en Omgeving

1. Wat is ecologische geschiedenis en wat is de oorsprong van de discipline?	57
1.1. Een jonge richting	57
1.2. De erfenissen uit andere disciplines	58
1.3. De groei van de discipline	60
1.4. Ecologische geschiedenis in Nederland en Vlaanderen	63
2. Enkele onderzoeksgebieden binnen de ecologische geschiedenis	65
2.1. Gesels van de natuur, gesels voor de mens	65
2.1.1. <i>Klimaat en mens</i>	65
2.1.2. <i>Enkele suggesties voor 'lokale klimatologie'</i>	65
2.3. Biologische processen in demografische ontwikkeling	67
2.3.1. <i>Een verwaarloosd aspect van de historische demografie</i>	67
2.3.2. <i>Enkele suggesties voor de analyse van biologische processen in de demografische ontwikkeling</i>	68
2.4. Economie en ecologie	68
2.4.1. <i>Agrarische ecologie in historisch perspectief: 'oude' versus 'nieuwe' landbouw</i>	68
2.4.2. <i>Enkele suggesties voor agrarische ecologie in historisch perspectief</i>	72
2.5. Ecologische geschiedenis, energie en energiebronnen	72
2.5.1. <i>Enkele suggesties voor het onderzoek naar energie en ontbossing</i>	73
2.6. Vervuiling en hygiëne	74
2.6.1. <i>Geschiedenis van de milieuvervuiling</i>	74
2.6.2. <i>Bacteriële vervuiling</i>	75
2.6.3. <i>Artisanale vervuiling</i>	76
2.6.4. <i>Industriële vervuiling</i>	76
2.6.5. <i>Vervuiling van de grond door landbouw en industrie</i>	76
2.6.6. <i>Suggesties voor het onderzoek naar historische vervuiling</i>	77
2.7. Openbare gezondheid en hygiëne	79
2.7.1. <i>De hygiënistebeweging en de vooruitgang van de geneeskunde</i>	80
2.7.2. <i>De organisatie van de openbare hygiëne: van lokaal naar centraal gestuurd</i>	81
2.7.3. <i>Enkele suggesties voor het onderzoek naar hygiëne en gezondheid</i>	82
2.8. Mens, landschap en biodiversiteit	84
2.8.1. <i>Van landschapsgeschiedenis naar 'historische ecologie'</i>	84
2.8.2. <i>Belangrijke transformaties van het landschap in de 19de en 20ste eeuw</i>	85
2.8.3. <i>Enkele suggesties voor het onderzoek naar mens, landschap en biodiversiteit</i>	87
2.9. Het denken over de natuur	89
2.9.1. <i>Bomen als kathedralen</i>	89
2.9.2. <i>Enkele suggesties voor het onderzoek naar het denken over de natuur</i>	92
3. Bibliografie	94
3.1. Tijdschriften en periodieken	94
3.2. Interessante internet sites	94
3.3. Literatuur	95

Bevolking, arbeid, inkomen

1. Eén invalshoek, drie benaderingen	113
2. Lokale en nationale bronnen	115
3. Een ruimtelijke situering	119
4. Bevolking	122
4.1. Volkstellingen	122
4.1.1. Tellingen uit de 18de eeuw	122
4.1.2. De onuitgegeven tellingen uit de periode 1795/6 - 1830	124
a) De telling van het jaar IV	125
b) De volkstelling van het jaar V	126
c) De volkstelling van het jaar VIII	127
d) De volkstelling van 1806	127
e) De volkstellingen van 1814-1815	128
f) De volkstelling van 1816	128
g) De volkstelling van 1 januari 1830	129
4.1.3. De volkstellingen vanaf 1846	130
a) De volkstelling van 1846	131
b) De algemene volkstellingen vanaf 1856	135
4.2. Bevolkingsregisters	140
4.3. Migratieregisters	141
4.4. Parochieregisters en akten van de Burgerlijke Stand	142
4.4.1. Parochieregisters	142
4.4.2. Registers van de Burgerlijke Stand	143
4.4.3. Gebruik van de bron	144
4.5. Bronnen voor de reconstructie van het jaarlijks bevolkingsverloop	145
4.5.1. Overzichten met de jaarlijkse gegevens	145
4.5.2. Andere bronnen	146
5. Arbeid en economie	148
5.1. Beroepentellingen	148
5.2. Landbouw	150
5.2.1. Graan- en veetellingen uit de 18de eeuw	150
5.2.2. Franse en Nederlandse tijd	151
5.2.3. De landbouwtellingen van 1846 en later	154
5.2.4. Andere bronnen	158
5.3. Nijverheid en handel	159
5.3.1. De nijverheidsstatistieken van 1764 en 1784	159
5.3.2. Nijverheidstellingen uit de periode 1794/95-1846	159
5.3.3. De nijverheidstellingen vanaf 1846	160
a) De industrietelling van 15 oktober 1846	160
b) De industrietelling van 1866	160
c) De industrietelling van 31 december 1880	161
d) De industrietelling van 31 oktober 1896	161
e) De handels- en nijverheidstelling van 31 december 1910	162
f) De handels- en nijverheidstelling van 1930	163
g) De sociale en economische telling van 1937	163

5.3.4. De huisnijverheid omstreeks 1900	163
5.3.5. Lijsten van de patentbelasting	164
5.3.6. Gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven	164
5.3.7. Andere bronnen over handel en nijverheid	164

6. Inkomen	165
6.1. Bronnen over bezit	165
6.1.1. Kadastrale bronnen voor 1800	165
a) Vlaanderen	165
b) Brabant	166
6.1.2. De periode 1795-1834	167
6.1.3. Het moderne kadaster	167
6.1.4. De kadastrale atlas van P.C. Popp	169
6.1.5. Bronnen betreffende de aankoop en de verkoop van onroerende goederen	169
6.1.6. Andere bronnen aangaande bezit	170
a. Erfenisaangiften	171
b. Notariaatsarchieven	172
c. Familie- en persoonsarchieven	173
d. Boedelbeschrijvingen	173
6.2. Fiscale bronnen	173
6.2.1. Belastingen in de 18de en 19de eeuw	174
6.2.2. De grondbelastingen	175
6.2.3. De patentbelastingen	175
6.2.4. De personele belastingen	177
6.2.5. De plaatselijke belastingen	178
6.2.6. Een nieuwe belastingstelsel vanaf 1919	179
6.2.7. Kiezerslijsten	179
6.3. Armoede	183
6.3.1. Archieven van de instellingen van de armenzorg	183
6.3.2. Bronnen aangaande het gemeentelijk bestuur	184

7. Bibliografie	187
-----------------	-----

Politiek

1. Inleiding	207
2. De Franse Tijd (1795-1815)	209
2.1. De overheid	209
2.1.1. Algemeen	209
2.1.2. De gemeentelijke overheid	211
2.2. Vraagstelling	211
2.3. De archieven	212
2.3.1. Archieven uit het Ancien Régime	212
2.3.2. Moderne archieven	212

3. Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830)	214
3.1. De overheid	214
3.2. Vraagstelling	214
3.3. De archieven	215
4. Het koninkrijk België	216
4.1. De periode van het censuskiesrecht (1830-1895)	216
4.2. Verkiezingen met het Algemeen Meervoudig Stemrecht (1895-1921)	218
4.3. Verkiezingen met het Algemeen Enkelvoudig Stemrecht (sinds 1921)	218
4.4. De gemeentelijke ambtenaren	219
4.5. De bovengemeentelijke instellingen	220
4.6. De politieke partijen	221
4.7. De wereldoorlogen	223
4.8. Vraagstelling	224
4.9. Bronnen in verband met de gemeentelijke politiek	226
5. Bibliografie	229

Cultuur en religie

1. Inleiding	235
1. Differentiatie en commodificatie: steeds meer woordvoerders en luisteraars	235
2. Rationalisering: steeds minder geestelijken en gelovigen	237
2. Vragen en sporen	238
2.1. Algemene overzichten	238
2.2. Niet-kerkelijke aspecten	239
2.2.1. <i>De wereldlijke overheid</i>	239
2.2.2. <i>Privé-initiatief</i>	241
2.3. Parochiegeschiedenis: een handleiding	242
2.3.1. <i>Kerkelijke omkadering</i>	243
2.3.2. <i>Geloofsinhoud</i>	243
2.3.3. <i>Beïnvloedingskanalen</i>	244
2.3.4. <i>Praktijk</i>	246
a. Kerkelijke informatie	246
b. Indirecte informatie	247
c. De alledag	248
3. Bibliografie	250

Protest en sociale bewegingen

1. Inleiding	269
2. Geschiedenis 'van onderuit'	269
2.1. Sociale bewegingen en repertoires van collectieve actie	270

2.1.1. <i>'Oude' repertoires van collectieve actie</i>	271
2.1.2. <i>'Nieuwe' repertoires</i>	273
2.2. Actoren, scenario's, ontknopingen	275
2.2.1. <i>Organisatie, voorhoede en achterban</i>	275
2.2.2. <i>Taal</i>	278
2.2.3. <i>Impact op de buitenwereld</i>	279
3. Bronnen	280
3.1. Het gemeentearchief	280
3.2. Het archief van het arrondissementscommissariaat	282
3.3. Het provinciearchief	282
3.4. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken	282
3.5. Het Ministerie van Justitie	283
3.6. Leger- en rijkswachtarchieven	283
3.7. Gerechtelijke bronnen	283
3.8. Parlementaire bronnen	285
3.9. Het Koninklijk archief en het Staatsblad	286
3.10. Het Arbeidsblad, stakingsstatistieken en (sociale) enquêtes	286
3.11. AMSAB-Instituut voor Sociale Geschiedenis (AMSAB) en Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC)	287
4. Bibliografie	288

Industrie en bedrijf

1. Invalshoeken	309
1.1. Illustratie: wisselwerking met de lokale omgeving weerspiegeld in de bronnen	309
1.2. Bedrijfsgeschiedenis	310
1.2.1. <i>Ondernemersgeschiedenis</i>	310
1.2.2. <i>"Business in history"</i>	313
1.2.3. <i>Aanpak van het bronnenmateriaal</i>	315
2. Bedrijfsarchieven	316
2.1. Afbakening	316
2.2. Vindplaatsen	316
2.3. Inhoud en informatiewaarde	318
2.3.1. <i>Bestuur</i>	320
2.3.2. <i>Dagelijkse leiding</i>	321
2.3.3. <i>Financieel beheer</i>	324
2.3.4. <i>Boekhouding</i>	324
2.3.5. <i>Personeelsbeheer</i>	328
2.3.6. <i>Productie</i>	328
2.3.7. <i>Commercieel beheer</i>	329
2.4. Documentatie	330
2.5. Aanverwante archieven	331
3. Bronnen van openbare archiefvormers	333

3.1. Gemeente en provincie	333
3.1.1. Algemeen beheer	333
3.1.2. Burgerlijke Stand en bevolking	335
3.1.3. Fiscaliteit	336
3.1.4. Ruimtelijke ordening	338
3.1.5. Openbare gezondheid en milieu	339
3.1.6. Verzamelen en opstellen van statistieken	341
3.2. Rechtbanken	342
3.2.1. Rechtbank van Koophandel	342
3.2.2. Werkrechtersraden	343
3.3. Kamers van Koophandel	344
3.4. Ministerie van Economische Zaken	346
3.4.1. Nationaal Instituut van de Statistiek	346
3.4.2. Dienst Industriële Planning en Economische Expansie	348
3.4.3. Nationale Investeringsmaatschappij (NIM)	349
3.4.4. Dienst voor de Industriële Eigendom	349
3.5. Ministerie van Openbare Werken	350
3.6. Ministerie van Financiën	350
3.6.1. Hypotheekkantoren	350
3.6.2. Registratiekantoren	351
3.6.3. Kadaster	352
3.6.4. Directe belastingen, B.T.W. en Accijnzen	353
3.7. Notariaat	354
4. Documentatie	357
4.1. Gedrukte informatie en bronnen op het internet	357
4.2. Iconografische bronnen	363
4.3. Materiële relictten: de industriële archeologie	366
4.3.1. Een archeologie van de industriële revolutie	366
4.3.2. De studie van het industrieel erfgoed	368
4.3.3. Meer informatie	369
5. Bibliografie	371

De twee wereldoorlogen

1. Gezamenlijke invalshoeken voor de twee wereldoorlogen	381
1.1. Brachten de wereldoorlogen verandering?	381
1.2. De nasleep van de oorlog	387
2. Specifieke vragen voor elke oorlog	388
2.1. De Eerste Wereldoorlog	388
2.1.1. Een stroomversnelling in de internationale historiografie	388
2.1.2. Perspectieven voor het onderzoek in België	389
2.2. De Tweede Wereldoorlog	392
2.2.1. Prosopografische analyse van verzet en collaboratie	392
2.2.2. Lokaal bestuur in en om de Tweede Wereldoorlog	394

3. Werkinstrumenten en bronnen	395
3.1. Werkinstrumenten	395
3.2. Bronnen	395
3.2.1. Algemeen	395
3.2.2. De Eerste Wereldoorlog	395
a. Het gemeentearchief	395
b. De archieven van arrondissementscommissariaten en provincies	396
c. Het Algemeen Rijksarchief en de Rijksarchieven in de provincies	396
d. Het Aartsbisschoppelijk Archief Mechelen en de bisschoppelijke archieven	397
e. Het "Oorlogsboek" van het Davidsfonds	398
3.2.3. Tweede Wereldoorlog	398
a. Het gemeentearchief	398
b. Het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA)	399
c. Het Algemeen Rijksarchief en de Rijksarchieven in de provincies	399
d. De zuilgebonden archiefinstellingen	400
e. De Bestuursafdeling voor oorlogsslachtoffers	400
f. Het Auditoraat-generaal bij het Militair Gerecht	401
g. De archieven van verzetsbewegingen	401
h. Het Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht	402
i. Het Koninklijk Museum van het Leger en van de Krijgsgeschiedenis	402
j. Mondelinge getuigenissen	402
4. Bibliografie	404

De belangrijkste gedrukte bibliografische instrumenten

Romain Van Eenoo

1. Inleiding

Wie een studie wil ondernemen over een historisch onderwerp, doet er goed aan zich eerst af te vragen wat erover vroeger werd geschreven. Er werd immers in het verleden reeds heel wat door voorgangers gepresteerd en het heeft natuurlijk geen zin om dubbel werk te verrichten.

1.1. Bij dat zoekwerk maakt men in eerste instantie gebruik van bibliografieën. Er bestaan echter veel soorten van bibliografieën en indien men geen rekening houdt met deze verscheidenheid kan men nodeloos veel tijd verliezen. Sommige bibliografieën zijn veel te algemeen van inhoud, andere zijn bijna onmisbaar. Onze voorstelling van de bibliografieën wordt dus bepaald door het perspectief van dit handboek: hun betekenis voor het onderzoek. De bibliografieën verschillen evenwel naar inhoud, naar vorm of naar periodiciteit.

Naar inhoud:

- Algemene bibliografieën: die vermelden in beginsel *alle* druksels die verschenen zijn binnen een geografisch welomschreven gebied (bv. een stad, een land, een landstreek, een continent, ...) en binnen een afgelijnd chronologisch kader (bv. de Middeleeuwen, de zeventiende eeuw,...). Het consulteren van dergelijke bibliografieën is erg tijdrovend en het rendement is in de meeste gevallen gering.
- Speciale of vakbibliografieën: die beperken zich tot een zeker interesseveld, tot een bepaalde sector in de wetenschap, tot een discipline (kunst, economie, plantkunde, sterrenkunde...maar ook geschiedenis!). Die speciale of vakbibliografieën voor historici kunnen de meest uiteenlopende vormen aannemen. De ene behandelen een geografische ruimte (een land, een streek, een gemeente...), de andere een periode (de feodaliteit, het Oostenrijks Bewind, de Franse Revolutie, de Tweede Wereldoorlog,...), nog andere een thema (de sociale geschiedenis van..., de economische geschiedenis van...) of een instelling (kerk, parlement, ...) of zelfs een persoon (keizer Karel, koning Leopold I,...).

Naar vorm:

Sommige bibliografieën zijn in boekvorm verschenen, andere worden opgenomen in een tijdschrift, nog andere bestaan als CD-Rom of zijn van het Internet te plukken..

Naar periodiciteit:

- Retrospectieve bibliografieën (zowel algemene als speciale): vermelden alle werken die verschenen zijn, hetzij vanaf het begin van de boekdrukkunst, hetzij vanaf een willekeurig gekozen datum tot op het ogenblik van het opstellen van

het repertorium of tot een andere gekozen datum. Ze worden in het hiernavolgende overzicht voorafgegaan door (R).

- Lopende bibliografieën: verschijnen periodiek (wat een moeilijk te definiëren begrip is) en vermelden de publicaties die verschenen zijn sinds de voorlaatste en de laatste aflevering. Ze worden in het hiernavolgende overzicht voorafgegaan door (L).

Men onderscheidt bij de lopende bibliografieën: enerzijds de actuele lopende bibliografieën die op regelmatige wijze - meestal jaarlijks - in tijdschriften verschijnen en de jongst verschenen publicaties vermelden en anderzijds de periodieke overzichten die verschijnen op onregelmatige tijdstippen en een overzicht bieden van wat er tijdens een bepaalde periode verschenen is.

De snelle verspreiding van het Internet heeft een nieuwe vorm in het leven geroepen: met name bibliografieën die vrijwel dagelijks kunnen aangevuld worden maar die eveneens geregeld van het net kunnen worden verwijderd.

Een lokale historicus/a die geïnteresseerd is in één of meerdere aspecten van de Nieuwste Geschiedenis binnen zijn/haar werkterrein, dient dus allereerst op de hoogte te zijn van de retrospectieve en van de lopende vakbibliografieën (d.i. historische) en van de algemene bibliografieën en de nationale algemene historische bibliografieën.

- 1.2. Uit de aard van de samenstelling van alle bibliografieën volgt evenwel dat men naast het inkijken van bibliografieën ook nog moet rekening houden met een andere informatiebron, met name de lokale, regionale en nationale tijdschriften zelf. Ze leveren uiteraard de basisgrondstoffen voor elke bibliografie maar worden zelden integraal geëxcerpeerd.

Men doet er dus goed aan - vooral wanneer men een studie op regionaal of lokaal vlak begint - om ook van die tijdschriften kennis te nemen. Gelukkig bestaan in veel gevallen registers op de inhoud, uitgegeven alweer in boek- of artikelvorm. We vermelden de meest interessante en laten hun signalement voorafgaan door (T).

Een nieuwe trend is de bekendmaking op het web van de zogenaamde 'TOC's' (Tables of content) of inhoudstafels van lopende tijdschriften. Zo geeft 'The History Journals Guide' >www.history-journals.de/< de inhoud weer van o.m. het 'Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis', 'Bijdragen en Medelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden', 'Bijdragen tot de Geschiedenis', 'Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis'....

'The International Association of Labour History Institutions' vermeldt onder ><http://www.ialhi.org/serials/>< o.m. de inhoud vanaf 1997 van 'Brood & Rozen', 'Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis', 'Vlaams Marxistisch Tijdschrift'...

De inhoudsopgave van de 'Revue d'histoire ecclésiastique' treft men aan onder ><http://www.millennium.arts.kuleuven.ac.be/rhe/><.

De mogelijkheden op dat terrein worden hier niet systematisch toegelicht.

- 1.3. Via die 'bibliografieën' en die 'registers op tijdschriften' komt men dus titels van boeken of van artikels op het spoor. Die werkinstrumenten spreken zich echter niet uit over hun intrinsieke waarde of hun bruikbaarheid. Om die in te schatten moet men andere middelen aanwenden. Dat kunnen dan zijn: boekbesprekingen of kronieken. Het verschil tussen beide recensievormen is gering. Veel

tijdschriften bevatten een rubriek "boekbesprekingen" of/een rubriek "kroniek". In die "kronieken" komt allerhande informatie voor bv. over onderzoekrichtingen, discussiethema's, vakgenoten of colloquia. Vaak is het zo dat men in die kronieken onder een min of meer uitvoerige vorm recentere publicaties toelicht, zodat ze soms eerder geannoteerde bibliografieën worden en dat de grens met historiografie niet ver af lijkt. Dat commentaar is natuurlijk erg waardevol en ontslaat de vorser soms van veel overbodig zoekwerk.

We koppelen de "kronieken" telkens aan de "bibliografieën" en aan de "registers op tijdschriften", zodat die informatie onmiddellijk aangevuld en verrijkt wordt met een handzame waarde-uitspraak. Hun signalement wordt voorafgegaan door (K). Die vlag is dus niet eenduidig en dekt een erg gevarieerde inhoud.

- 1.4. Men kan vandaag via Internet en de website van bibliotheken, uitgeverijen, onderzoekscentra, universiteiten, archiefinstellingen, historische, genealogische en heemkundige verenigingen hun boekenbestand, de publicaties van hun medewerkers of de bibliografie omtrent hun werkveld raadplegen en aldus snel op het spoor komen van bruikbare literatuur. Deze nieuwe weg verdient stellig aanbeveling, we beperken ons evenwel overwegend tot de 'gedrukte' bibliografieën, een systematische uitbreiding in die nieuwe richting valt buiten ons opzet.

De tweede versie van volgend overzicht wijkt niet fundamenteel af van de vorige die in 1992 verscheen. Sommige sectoren bleven ongewijzigd, andere vergden een grondige opfrisbeurt. Oudere en minder bruikbare werken werden meestal weggelaten. De structuur onderging weinig wijzigingen en stemt grosso modo overeen met de indeling die voorkomt in de 'Bibliografie van de Geschiedenis van België' die verschijnt in het 'Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis'.

Ik dank Em. Prof. Dr. P. Gérin van de Universiteit de Liège voor zijn nuttige opmerkingen en aanvullingen.

2. Algemene bibliografieën

We vermelden slechts enkele titels ter kennismaking. Een lokaal historicus kan met deze werkinstrumenten heel weinig aanvangen.

2.1. Algemene bibliografieën met een nationaal karakter

Ook hier betreft het meestal oudere werken die niet genegeerd kunnen worden omdat ze soms publicaties vermelden die elders ontbreken. Hun consultatie is wel tijdrovend.

- (R) *Bibliographie nationale. Dictionnaire des écrivains belges et catalogue de leurs publications, 1830-1880*. Bruxelles, I (A-D), 1986; II (E-M), 1892; III (N-U), 1897; IV (V-Z), *Supplément*, 1910. Herdruk: Vaduz (Liechtenstein), Krans, 1974. Dat werk is nog bruikbaar om oudere auteurs te identificeren.
- (R) BRUCHER (R.) dir. *Bibliographie des écrivains français de Belgique (1881-1960)*. Bruxelles, Académie Royale de Langue et de Littérature Françaises de Belgique, 1958 en verder. 5 delen.
- (R) DEVOLDER (J.). *Algemene bibliografie van publicaties uitgegeven in de Zuidelijke Nederlanden voor de periode, 1800-1829*. Gent, 1989, 3 delen. Een onmisbaar werkinstrument.
- (R) PEPIN (J.P.). *Essai de bibliographie des traductions françaises de la littérature néerlandaise depuis 50 ans (1918-1968)*. Bruxelles, Commission belge de bibliographie, 1972 (Bibliographica belgica 115).
- (L) MUQUARDT (Ch.). *La Bibliographie de la Belgique ou catalogue général des livres belges publiés par la librairie nationale et étrangère*. Bruxelles, 1838-1868. Herdruk in 1981. Die bibliografie verscheen maandelijks en vermeldde systematisch alle publicaties op alle terreinen
- (L) *Bibliographie de Belgique-Belgische Bibliografie*. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, vanaf 1875 tot heden.
- De informatie die in die bibliografie voorkomt, gaat terug op "het wettelijk depot". Alle uitgevers zijn sinds 1966 verplicht om de Koninklijke Bibliotheek (KB) op de hoogte te brengen van hun publicaties. Die bibliografie verscheen tot voor kort maandelijks in gedrukte vorm en vermeldde alle boeken die de KB ontvangt.
- Men is recentelijk van deze formule afgestapt en overgaan tot de aanmaak van een site op het Internet ><http://www.KBr.be>< waar die lopende bibliografie een paar jaar vrij toegankelijk blijft (Belgische Bibliografie) en nadien geïntegreerd wordt in de "Catalogus van de Koninklijke Bibliotheek: deel I".
- Die bibliografie is nuttig maar onvolledig omdat veel uitgevers in eigen beheer verzuimen hun publicaties aan de KB te signaleren. De "Bibliografie van België" bevat heel praktische indices.
- (R en L)
- Het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING) verzorgt vanaf 2002 de uitgave van het 'Repertorium van boeken en tijdschriftartikelen betreffende de geschiedenis van Nederland'. Dat bestand wordt jaarlijks aangevuld. Het is

raadpleegbaar op via OCLC PICA in alle openbare en universiteitsbibliotheken. (Zie: ><http://www.inghist.nl><).

- (L) *Brinkman's cumulatieve catalogus van boeken die in Nederland en Vlaanderen zijn uitgegeven of herdrukt*. Amsterdam, Brinkman, beantwoordt aan hetzelfde doel. De inhoud kan eveneens geraadpleegd via de website van de Universiteitsbibliotheken.

2.2. Algemene bibliografieën met een regionaal of lokaal karakter

2.2.1. Het Vlaams Gewest

- (R) ARNOLD (Th.J.I.). *Vlaamsche bibliographie. Lijst van Nederlandsche boeken, tijdschriften, muziekwerken, kaarten, platen en tabellen, in België in 1880 verschenen*. Gent, 1883. – *Idem 1881-1882*, Gent, 1885. – *Idem 1883*, Gent, 1884. – *Idem 1884*, Gent, 1885. – *Idem 1885*, Gent, 1886. – *Idem 1886*, Gent, 1887. – *Idem 1887*, Gent, 1888. *Aanhangsel behoorende bij de Vlaamsche bibliographie van 1887. Aanvullingen en verbeteringen van de Vlaamsche bibliographie van 1887*. Gent, s.d. – *Repertorium en Bijvoegsel op het tienjarig tijdvak 1877-1887*. Gent, 1888.
- (R) DE POTTER (F.). *Vlaamsche bibliographie. Lijst der boeken, vlugschriften en tijdschriften, muziekwerken, kaarten, platen en tabellen in België van 1830 tot 1890 verschenen*. Gent, 1893-1902, 4 delen. Herdruk: Roeselare, 1991.
- (R) DE WACHTER (L.). *Repertorium van de Vlaamsche gouwen en gemeenten (Heemkundige dokumentatie 1800-1940)*. – I. *Algemeen gedeelte en gewesten*. Antwerpen, 1942. – II. *Gemeenten A.-G.* Ibid, 1943. – III. *Gemeenten H.-S.*, Ibid, 1944. – IV. *Gemeenten T-Z Register*. Ibid, 1948. – *Repertorium van de Vlaamsche gouwen en gemeenten (Heemkundige dokumentatie 1940-1950)* – V. *Algemeen gedeelte en gewesten. Gemeenten A.-B.* Ibid, 1953. – VI. *Gemeenten C.-Z. Register*. Ibid 1957.
- Deze bibliografie is zeer rijk en door haar historisch gericht karakter ook nu nog nuttig. Wel is het moeilijk om er zijn weg in te vinden.
- (R) VAN HOVE (J.). *De bibliografie van de lokale documentatie in België*. Brussel, 1959 (Bibliographia Belgica 41).

2.2.2. De provincie Antwerpen

- (R) VAN DOORSLAER (D). *Proeve van een bibliografie over de fusiegemeente Bornem, 1951-1989*. Antwerpen, 1990.
- (R) VAN HEMELEN (H.) en VAN DEN BROECK (P.). *Aanzet tot een bibliografie van Hoogstraten 1951-1974*. Antwerpen, 1991.

- (L) SMET (J.) en DE KOK (H.). *Bibliografie van de Antwerpse Kempen*. Turnhout, Wetenschappelijke Stadsbibliotheek 'Taxandria' en Stadsarchief, vanaf 1974.

2.2.3. De provincie Limburg

- (R) DRIESEN (W.). *Trudonensia: catalogus van publikaties over Sint-Truiden door de stedelijke Openbare Bibliotheek bewaard in het Trudo-fonds*. Sint-Truiden, 1993.

(R) DAEMEN (M.). *Proeve tot een bibliografie van de gemeente Maaseik*. Maaseik, 1976. Voortgezet door PAUMEN (P.). *Proeve tot een bibliografie van de gemeente Maaseik (1974-1984)*. Maaseik, 1986.

(L) *Bibliografie Limburg*. Hasselt, vanaf 1972 (Provinciale bibliotheek).

2.2.4. De provincie Oost-Vlaanderen

(R) BEIRENS (G.). *Proeve van een algemene bibliografie van de stad Dendermonde 1612-1970*. Dendermonde, 1974.

(R) VAN DE VELDE (G.). *Bibliografie van Buggenhout*. Dendermonde, 1982. (Dendermondse bibliografieën 4)

(R) VAN MELLO (J.). *Geraardsbergen 1068-1974. Analytische bibliografie van de stad Geraardsbergen*. Tielt, 1975.

2.2.5. De provincie Vlaams-Brabant

(R) BOLLION (I.). *Bijdrage tot de bibliografie van de fusiegemeente Kortenberg: behandelt de monografieën en artikels verschenen tussen 1723-1980*. Brussel, 1981.

(R) BONGAERTS (A.). *Bibliografie van het Hageland*. S.l. 1981.

(R) SCHEYS (K.). *Bibliografie voor Binkom, Linden, Lubbeek en Pellenberg*. Lubbeek, 2001.

2.2.6. De provincie West-Vlaanderen

(R) DELESTREZ (W.C.C.). *Bibliografie van Veurne*. Veurne, 1986.

(R) DENYS (F.). *Bibliografie van Poperinge en omliggende gemeenten*. Poperinge, 1975.

(R) GEVAERT (F.), ROTSAERT (F.), VAN DE CASTEELE (F.) *Bibliografie van Bredene*. Bredene, 1988.

(R) SCHEPENS (L.). *Westflandrica. Keuze uit de onderwerpscatalogus van de Provinciale bibliotheek en cultuurarchief te Brugge*. Brugge, 1972.

(R) VAN GELDER (E.). *Bibliografie van Veurne*. Veurne, 1987. *Bijvoegsel en Aanvullingen, 1986-1992*. 1992.

(R) VLAMIJNCK (M.). *Bibliografie van Nieuwpoort*. Nieuwpoort, 1992.

3. Historische bibliografieën die het hele verleden bestrijken

3.1. Nationale en federale

(R) BEUSEN (P.), ROMBAUT (H.), PAULY (M.). *Bibliographie d'histoire des villes de Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg: Belgique-Luxembourg. - Bibliografie van de steden van België en het Groothertogdom Luxemburg: België Luxemburg*. Brussel, Gemeentekrediet van België, 1998.

(R) DE KEYSER (R.), HOUTMAN-DE SMEDT (H.), CARNIER (M.), TRIO (P.). *De zoektocht van de historicus, bibliografische wegwijzer*. Leuven, 1996.

(R) ROELSTRATE (J.). *Handleiding voor genealogisch onderzoek in Vlaanderen*. Roeselare, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1998.

(R) STALLAERTS (R.). *Historical Dictionary of Belgium*. Lanham, Maryland en London, 1999 (European historical Dictionaries 35).

(R) VAN HOUTTE (J.A.). o.l.v. *Un quart de siècle de recherches historiques en Belgique, 1944-1968*. Leuven-Paris, 1970 (Nationaal Belgisch Comité voor Geschiedkundige Wetenschappen).

Een beredeneerde bibliografie van de publicaties die in de betrokken periode het licht zagen. Het overzicht is nog steeds zeer nuttig en inspirerend.

GENICOT (L.). *Vingt ans de recherches historiques en Belgique, 1969-1988*. Bruxelles, 1990 (Crédit communal de Belgique, Collection Histoire in -8°, 82).

Een uitstekend vervolg op het voorgaande werk.

(R) -BLOCKMANS (W.). 'Travaux relatifs à l'histoire urbaine en Belgique'. *Cahiers Bruxellois*, 1968 (periode 1966-1968); 1970-71, (periode 1967-1970).

-RYCKAERT (M.) en VERHAEGHE (F.). *Stadsgeschiedenis in België: een selectieve bibliografie. - L'histoire urbaine en Belgique: une bibliographie sélective. I: 1982-1983; II: 1984-1985. III. Gent, vanaf 1985.*

-ORIS (M.), PAULY (M.), RYCKAERT (M.) m.m.v. AUBRY (M.), BOONE (M.), DEPAUW (C.), ORIS (M.), PAULY (M.). *Bibliographie de l'histoire urbaine: Belgique/Luxembourg - Bibliografie van de stadsgeschiedenis: België-Luxembourg - Bibliographie zur Stadtgeschichte: Belgien-Luxemburg, 1992-1993*. Liège, 1994; idem voor 1994-1995. Liège, 1997.

(K) *Bulletin critique d'histoire de Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg 1971-1972*. Gent, 1972 tot 1976, 3 delen (Studia Historica Gandensia, 175, 183, 201).

(K) LADEMACHER (H.). 'Literaturbericht über die Geschichte der Niederlande (Allgemeines und Neuzeit). Veröffentlichungen 1945-1970'. *Historische Zeitschrift*, 1973, Sonderheft 5, pp. 8-117.

(K) 'Chronique'. *Revue d'histoire ecclésiastique*, vanaf 1900.

(K) 'Kroniek'. *Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, vanaf 1953.

(K) -JONES (A.C.) en SWART (K.W.). 'Survey of recent historical Works on Belgium and the Netherlands published in Dutch'. *Acta Historiae Neerlandicae. Studies on the History of the Netherlands*, 1978.

-KOSSMAN-PUTTO (J.) en WITTE (E.). *Historical research in the Low Countries 1831-1983*. Leiden, 1985 en verder.

-VAN SAS (N.C.F.) en WITTE (E.). *Historical research in the Low Countries*. Den Haag, 1992.

- (T) DESMET (J.). *Table générale de la Revue belge de philologie et d'histoire, (tomes I à V, 1922 à 1926) et du Bulletin philologique et historique (tomes I et II, 1920 à 1921), publiés par la Société pour le progrès des études philologiques et historiques.* Bruxelles, 1928.
- (T) BOUSSE (A.), GANSHOF (F.L.). *Table générale de la Revue belge de philologie et d'histoire. (VI à XX, 1927-1941).* – *Algemeen register op het Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis. Delen VI tot XX. 1927 tot 1941.* Brussel, 1942.
- (T) HANSSENS (S.). *Revue d'histoire ecclésiastique. Tables 1941-1960,* Leuven, 1984; *Idem 1961-1975,* Leuven, 1986.
- (T) MALLE-GRAIN (N.). *Revue du Nord: tables des années 1971 à 1980.* Lille, Université Lille III, S.E. 1985, 104 p.

3.2. Regionale en lokale

3.2.1. Brussel

- (R) REUNIS (R.). *Bibliographie bruxelloise.* Bruxelles, 1994 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro spécial 47).
- (T) CNOOPS (M.). 'Bijdrage tot de bibliografie van de stad Brussel. Eigen Schoon (1911-1961)'. *Eigen Schoon en de Brabander*, XLV, 1962, pp. 257-275.
- (T) DONY (M.). *Brusselse tijdschriften (1855-1960).* Antwerpen, 1977 (Nederlandse volkskundige bibliografie XXVIII).

3.2.2. Het Vlaams Gewest

- (L) 'Heemkundige bibliografie'. *Ons Heem*, vanaf 1957.
- (K) BLONDE (B.), MARNEF (G.) e.a. 'Historisch onderzoek met betrekking tot het hertogdom Brabant: een kritisch overzicht,...'. *Bijdragen tot de Geschiedenis* (Antwerpen)
- (T) ENGELS (S.). *Mijn taal- en letterkunde en geschiedenis (1854-1960); Filologencongressen (1898-1960); Wetenschappelijke Tijdingen (1935-1960).* Antwerpen, 1978 (Centrum voor studie en documentatie XIX).
- (T) VANDERHAEGHE (J.). *Vlaamse Stam. Repertorium 1965-1995.* Merksem, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1996.

3.2.3. De provincie Antwerpen

- (R) VAN BALBERGHE (J.). *De Mechelse geschiedschrijving.* Mechelen, 1955.
- (R) VAN LAAR (A.). *Bibliografie van de geschiedenis van de stad Antwerpen.* Antwerpen, 1927- (1940).
- (L) VAN DE VEN (R.). 'Bibliografie van Diest'. *De Brabantse folklore*, 1983 en volgende jaren.
- (L) 'Lierse Bibliografie'. *Lira elegans. Jaarboek Liers Genootschap voor Geschiedenis.*

- (T) CALLEWAERT (A.). *Thematische index op de eerste honderd jaargangen van de Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 1889-1997.* Mechelen, 2000. (Studia et documenta Mechlinsiensia 8)
- (T) JANS (P.). 'Inhoud van de Jaarboeken van de Vrijheid en het Land van Geel 1-31 (1962-1995)'. *Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel*, 1996, pp. 141-171.
- (T) SMETS (J.). 'Index Calmpthoutania 1948-1998'. *Calmpthoutania*, L, 1998, 3, pp. 1-73.
- (T) VAN AELST (A.-M.). 'Register op de jaargangen 1 (1902) tot 75 (1992)'. *Bijdragen tot de geschiedenis*, 1993, pp. 91-194.

3.2.4. De provincie Limburg

- (R) DAEMEN (M.). *Bibliografie van Opitter: met een historische schets van het dorp en zijn bewoners.* Maaseik, 1993.
- (R) GRAUWELS (J.). 'Bibliografie over de geschiedenis van Hasselt'. *Het oude Land van Loon*, 1982, pp. 5-18.
- (R) JANSSEN (R.). 'De Maaseiker historiografie. Belicht en toegelicht'. *Maaslandse Sprokkelingen*, I, 1978, 4, 33 p.
- (R) SCHRADER (J.H.). 'Bibliografie van het Land van Zwentibold'. *Historisch Jaarboek van het Land van Zwentibold*, 1985, pp. 177-180.
- (L) 'Lopende bibliografie van het Maasland. Repertorium van bijdragen over het Maasland verschenen sedert 1 januari 1977'. *Maaslandse sprokkelingen*, Nova Series, Maaseik.
- (T) COUN (T.). 'Register op 'Het Oude Land van Loon' 1 (1946) – 45 (1990)'. *Het Oude Land van Loon*, 1994, pp. 133-175.
- (T) GRAUWELS (J.). *Bibliografie van de Hasseltse historische tijdschriften. Bulletin des mélaphiles, 1864-1913; L'Ancien Pays de Looz, 1896-1914; Verzamelde opstellen, 1923-1943.* Hasselt, Federatie der geschied-en oudheidkundige kringen van Limburg, 1966.
- (T) UBACHS (P.J.L.). 'Overzicht van de bijdragen in de Publications 1 (1864) -124 (1988) geordend op auteur'. *Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg*, CXXV, 1989, pp. 267-328.
- (T) VAN LAERE (R.). *De Hagelander 1893-1901.* Hasselt, 1988.

3.2.5. De provincie Oost-Vlaanderen

- (R) DEPRez (M.), GYSSELS (M.C.), MERTENS (N.), VAN DER STRAETEN (G.) en VAN ISTERDAEL (K.). *Bibliografie van de gemeenten van het Land van Aalst (1950-1983).* Aalst, 1985.
- (R) LAMARCQ (D.). 'Bibliografie bij de geschiedenis van de gemeenten behorende tot het huidige Zottegem'. *Jaarboek van de Zottegemse kulturele Kring*, XXV, XXV, 1981, pp. 31-46.
- (R) LAMARCQ (D.). *Bibliografie van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis.* In: LAMARCQ (D.) (red) *50 jaar Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis.* Zottegem, 1997, pp. 57-73 (Voorlichtingsreeks, Nieuwe Reeks 34).

- (K) TOLLEBEEK (J.). 'De 'Messenger' en de Maatschappij over geschiedbeschouwing te Gent, 1870-1914'. *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. N.r.* 1998, pp. 107-132.
- (L) BASTIAEN (F.). 'Heemkundig repertorium.... Lopende heemkundige bibliografie voor de geschiedenis van het Meetjesland'. *Appeltjes van het Meetjesland*.
- (L) CHARLES (L.), LALEMAN (M.C.) e.a. 'Bibliografie van de geschiedenis van Gent...'. *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*.
- (L) DE VOS (E.). 'Bibliografie Lokeren'. *De Souvereinen*.
- (L) VAN DER GUCHT (K.). 'Wase bibliografie'. *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*.
- (L) VANDEWINKEL (G.) en VERNAEVE (W.) e.a. 'Bibliografie van de geschiedenis van het Land van Aalst...'. *Het Land van Aalst*.
- (L) 'Bibliografische Kroniek 1980-1982'. *Gedenkschriften Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, 4de reeks, VI, 1983 en volgende jaren tot 'Bibliografische Kroniek, 1986-1988'. *Ibid.* 1992
- (T) DE CLERCQ (G.). 'Repertorium 1862-1962'. *Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, Buitengewone uitgave, 1963, 19, pp. 44-137.
- (T) DE RUYCK (L.) en DE GROOTE (K.). 'Indices op het tijdschrift 'Het Land van Nevele' 1970-1984'. *Het Land van Nevele*, XVI, 1984, extra uitgave.
- (T) HEYSE (M.). '40 jaar Annalen. Een indrukwekkende reeks bijdragen over onze lokale geschiedenis. Een thematische bibliografie, 1948-1987'. *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, 1988, XXXVII, pp. 11-33.
- (T) HUYS (P.). *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen. Register op de jaargangen I, 1947-XX, 1966. Gent, 1968; idem, XXI, 1967-XXXV, 1981. Gent, 1985.*
- (T) MAES (W.) en MAES (T.). '65 jaar KOK-Bijdragen'. *Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek*, LXVI, 1999, pp. 241-325.
- MAES (H.). *Kontakblad/Contactblad. Indices Jaargangen I (1981) - XX (2000)*. Deinze, 2002.
- (T) MEERSSEMAN (S.). 'Index 1977-1994'. *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, XVIII, 1994, 3-4, pp. 33-105.
- (T) STOCKMAN (L.). *Indices op de jaarboeken Appeltjes van het Meetjesland 1-25 (1949-1974)*. S.l.s.d.
- (T) STRUYFS (M.). 'Indices op de Handelingen en Bulletin van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1894-1990). In: BOONE (M.), DE RIDDER-SYMOENS (H.) (red.), *Honderd jaar geschiedenis van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1893-1993)*. Gent 1993, pp. 231-312 (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent XVIII).
- (T) VAN DER GUCHT (K.). 'Index op de publikaties van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas (1862-1991)'. *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, XCV, 1992, pp. 5-310.
- (T) VAN DER LINDEN (R.). *Oostvlaamse Zanten, 1961-1996*. 's Gravenwezel, 1998 (Nederlandse volkskundige bibliografie XXXVII).
- (T) VANDEVELDE (J.). 'Inhoudstafel op de Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde (1906-1956)'. *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde*, 1956, pp. 211-219.
- (T) VANDE WINKEL (G.) en VERNAEVE (W.) *Het Land van Aalst 1949-1998. Systematisch register op de jaargangen 1-50 van het geschiedkundig tijdschrift met indices op auteurs-, persoons- en plaatsnamen*. Aalst, Het Land van Aalst, 1999.
- (T) VAN DUYSE (D.). 'Tienjaarlijkse algemene inhoudstafel 1988-1997'. *Het Land van Beveren*, XL, 1997, pp. 182-208.
- (T) VAN TWEMBEKE (J.). 'Overzicht van de bijdragen in de Jaarboeken 1 tot en met 20 van de Heemkring Scheldeveld (1970 tot 1991)'. *Heemkring Scheldeveld. Jaarboek*, XX, 1991, pp. 187-201.
- DECREUS (K.). *Tien jaar Berichten van Scheldeveld. Overzicht van de publicaties verschenen in het Berichtenblad van de Heemkring Scheldeveld van september 1969 tot december 1978*. s.l., s.d.
- (T) VERHEEKE (G.). '1990: een terugblik'. *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, VIII, 1990, 32, pp. 23-27; '1996: een terugblik'. *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, XIV, 1996, 53, pp. 26-28.

3.2.6. De provincie Vlaams-Brabant

- (R) CUMPS (J.A.). 'Het oude Land van Aarschot in publicaties'. *Het oude land van Aarschot*, XIII, 1978, 1, pp. 16-19; 3, pp. 124-131.
- (R) WALSCHOT (L.). *Bibliografie van Halle*. Halle, 1987 (Kon. Geschied- en Oudheidkundige Kring Halle n.r. 24).
- (T) KEMPENEERS (P.). e.a. *De Brabantse Folklore en Geschiedenis. Register 149 (1961) - 292 (1996)*. Leuven, Provincie Vlaams-Brabant, 1999.
- (T) MINNEN (B.). 'Inhoudsoverzicht HOGT (1995-1998)'. *Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift HOGT*, 1998, pp. 306-314.
- (T) PEETERS (L.). *Eigen Schoon en de Brabander, 1911-1960*. Antwerpen, 1972 (Nederlandse volkskundige bibliografie VI).

3.2.7. De provincie West-Vlaanderen

- (R) DE GRUYSE (Ph.), PUYPE (G.) en VANDEPITTE (P.). *Historische bibliografie van Tielt. (Aarsele, Kanegem, Schuiferskapelle, Tielt)*. Tielt, 1982.
- (R) FRANÇOIS (L.), DREESEN (J.), FARASYN (D.), FARASYN-SCHEPENS (G.), FRANÇOIS (P.), GEVAERT (F.), HUBRECHTSEN (F.), PARMENTIER (J.), VAN HYFTE (Y.), VERMAUT (C.). *Stad aan zee Oostende. Bibliografie van de geschiedenis van Oostende*. Oostende, 2000.
- (R) LERMYTE (J.-M.). 'Bibliografie van Izegem, Emelgem en Kachtem. Met index op Ten Mandere'. *Ten Mandere*, 1997, 2-3.
- (R) MADDENS (N.), TIELEMANS (L.), VAN BETSBRUGGE (G.), CAUWE (R.). *Bibliografie van de geschiedenis, taal- en volkskunde van West-Vlaanderen en de Westvlaamse gemeenten 1950-1981*. Kortrijk, 1983-85, 2 delen.
- (R) PYNCKET (M.). 'Bibliografie van de geschiedenis, taal- en volkskunde van Menen, 1950-1986'. *'t Wingerhoen*, XIII, 1989, pp. 42-54.
- (R) VAN HOUTRYVE (A.). *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge. Roeselare, 1972-2003, 9 delen*.

- (R) *Panorama van de Brugse geschiedschrijving sedert Duclos. 1910-1970.* Brugge, 1972.
- (L) HOORNAERT (G.). 'Rollariensia-bibliografie 1993: tijdschriftenoverzicht gesorteerd per onderwerp'. *Rollarius*, 1995, pp. 88-91; 136-138 en volgende jaren.
- (L) MADDENS (N.). 'Bibliografie van de Geschiedenis, Taal- en Volkskunde in het Kortrijkse'. *De Leiegouw*.
- (L) 'Boekenschouw. Bibliografie voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen'. *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, Société d'Emulation te Brugge*. Brugge, vanaf 1905 tot 1996.
- (T) HOORNAERT (G.). 'Bibliografie Rollarius 1986-1991'. *Rollarius*, 1992, pp. 147-152
- (T) MADDENS (N.). 'De Leiegouw 1969-1978. Algemene inhoudsopgave en indices'. *De Leiegouw*, XXI, 1979, 1, pp. 3-30 (I-IX in XI, 1969, 1, pp. 3-24). SANTY (F.) 'id. 1989-1998'. *Ibidem*, XLI, 1999, pp. 3-24.
- (T) NOLF (X.). 'Algemene tabellen op de 'Handelingen N.R.'. 1979-1997 (XLVI-LXII)'. *Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk*, 1998, pp. 143-162.
- (T) PARMENTIER (W.). 'Indices op de jaargangen 1 tot 10'. *Iepers Kwartier*, XI, 1975, 1-55.
- (T) SCHOUTEET (A.) en STRUBBE (E.). *Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen (1739-1939). Analytische inhoud en registers van de Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis- Société d'Emulation- te Brugge*. Brugge, 1950. Met het vervolg: SCHOUTEET (A.). *Honderdvijftig jaar Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Analytische inhoud en registers 1839-1988*. Brugge, Genootschap voor Geschiedenis, 1991.
- (T) VERMEULEN (G.). 'Indices op de uitgaven, 1970-1994'. *De Roede van Tielt*, 1996, pp. 2-736.

3.3. Thematische bibliografieën

De klemtoon van de meeste bibliografieën die hier zijn ondergebracht, ligt overwegend op de geschiedenis van de Middeleeuwen of van de Nieuwe Tijden. Sommige zijn evenwel ook onmisbaar voor de Nieuwste Tijden. We beperken ons tot de voorname.

3.3.1. Politiek, instellingen, recht

- (R) DE WIN (P). *Rechtshistorische bibliografie van België, 1980-1985*. Brussel, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1991 (Juris scripta historica 4).
- (R) DUVOSQUEL (J.M.). 'Bibliographie de l'histoire militaire en Belgique, 1965-1969'. *Revue internationale d'histoire militaire*, XXIX, 1970, pp. 973-1035.
- (R) GILISSEN (J.). *Introduction bibliographique à l'histoire du droit et à l'ethnologie juridique*. Bruxelles, ULB, I, 1965; II, 1966; III, 1967; IV, 1968; VI, 1972. Deel C/3 is gewijd aan België.

- (R) *Bibliographie d'histoire militaire belge des origines au premier août 1914*. Brussel, Musée royal de l'Armée, 1979 (Centre d'histoire militaire, XXIX, 1970, pp. 973-1035). Deze bibliografie bevat zeer veel verwijzingen naar niet militaire aangelegenheden en is wél overwegend aan de Nieuwste Tijden gewijd.
- (L) DE WIN (P). 'Lopende rechtshistorische bibliografie van België. Jaargang, 1980-1981'. *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren*, XLV, 1983, 3, pp. 129-156; 'id...1981-1982'. *Ibid.* XLVI, 1984, pp. 79-138.

3.3.2. Het economisch en sociaal leven

- (R) DE TEMMERMAN (J.). *Bibliografie van de kantnijverheid*. Haaltert, 1985.
- (R) JACOBS (M.) en VANBELLINGHEN (M.). 'Ambachten in de Zuidelijke Nederlanden (voor 1795). Een bijdrage tot de samenstelling van een bibliografische lijst van studies verschenen in de 19de en 20se eeuw'. *Oostvlaamse Zanten. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen*, LXXIV, 1999, 3, pp. 187-320.
- (R) THIRIONET (J.). 'Bibliografie van de agrarische geschiedenis van België'. *Land- en Tuinbouwjaarboek*, Gent, 1952-53, pp. 84-104.
- (R) SLICHER VAN BATH (B.H.). *Systematische bibliografie behorende bij Zwanzig Jahre Agrargeschichte im Benelux-Raum, 1939-1959*. Wageningen, 1960.
- (K) CRAEYBECKX (J.). 'Economic history in Belgium and the Netherlands, 1939-1948'. *The Journal of Economic History*, X, 1950, pp. 261-276.
- (K) MOLS (R.). 'Bilan d'ensemble des recherches de démographie historique en Belgique depuis une vingtaine d'années'. In: *Actes du Colloque international de Démographie historique*. Paris, Genin, pp. 121-153.
- (R) ORIS (M.). *Bibliographie de l'histoire des populations belges. Bilan des travaux des origines à nos jours*. Liège, 1994.
- (K) VANDENBROEKE (Ch.). 'Prospektus van het historisch-demografisch onderzoek in Vlaanderen'. *Handelingen van het Genootschap voor 'Société d'Emulation' te Brugge*, CXIII, 1976, pp. 1-86.

- (L) 'Bibliographie internationale de démographie historique-International bibliography of historical demography'. *Annales de démographie historique. Commission internationale de Sciences historiques. Société démographie historique. Union internationale pour l'Etude scientifique de la population*. Vanaf 1978 onder leiding van Etienne Helin. De publicatie is stopgezet in 1996. Ondanks zijn internationaal karakter verstrekt deze bibliografie uitvoerige informatie omtrent Vlaanderen.

3.3.3. Het godsdienstig leven

- (L) HAVERALS (M.), LOUCHEZ (E.), VANYSACKER (D.) dir. 'Bibliographie'. *Revue d'histoire ecclésiastique*, vanaf 1900. Naast deze bibliografie die breed van opzet is en vrij veel aandacht besteedt aan de Nieuwste Tijden, bestaan er nog een aantal lopende bibliografieën die zich

vooral toespitsen op vroegere periodes en verschijnen in: *Ons Geestelijk Erf, Ephemerides Theologicae Lovanienses, Augustiniana, Franciscana, Revue Bénédictine, Analecta Praemonstratensia, Clairlieu...*

(K) 'Kroniek'. *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholieke leven in de Nederlanden*. Vanaf 1992.

3.3.4. Het culturele leven

a. Onderwijs

(L) DE RIDDER-SYMOENS (H.) en PAQUET (J.). 'Bibliografisch overzicht universiteits-geschiedenis der Nederlanden'. *Batavia Academica*, 1982-1983 tot 1995. Vanaf 1995 tot 1997 in : *Nieuwsbrief Universiteitsgeschiedenis* (Rotterdam).

(L) DE RIDDER-SYMOENS (H.) 'Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden...en aanvullingen- Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique...avec additions'. *Nieuwsbrief Universiteitsgeschiedenis - Lettre d'information sur l'histoire des universités* (Rotterdam), vanaf 1997.

(K) DE RIDDER-SYMOENS (H.). 'Een decennium universiteitsgeschiedenis'. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, LXXXV, 1972, pp. 444-455.

b. Wetenschappen

(R) BASTIN (Y.) en DEMOULIN (L.). *Bibliographie, 1988-1989. Ethnographie, dialectologie, onomastique*. Bruxelles, 1991.

(R) CALCOEN (R.). *Notes bibliographiques. Répertoire cumulatif. Série 1 à 74, 1946-1968. - Kumulatief repertorium. Reeksen 1 tot 74, 1946-1968*. Brussel, 1970 (Comité belge d'histoire des sciences).

(R) COORMAN (D.). 'Proeve van retrospectieve bibliografie van verslagen en mededelingen van congressen in België 1875-1957. - Essai de bibliographie rétrospective de compte rendus et communications de congrès en Belgique 1875-1957'. Brussel, 1967. (Bibliographica Belgica, 100)

(R) DENDAL (R.) en PARENT (G.H.). 'Bibliographie de l'histoire naturelle en Belgique. 25 ans de publications'. *Natura Mosana*, 1973, pp. 63-69.

(K) MONNA (A.D.). 'Recent Literature concerning the History of Science in the Netherlands'. *Janus*, LXV, 1978, pp. 313-315.

(L) *Bibliografie van de Nederlandse taal- en literatuurwetenschap*. 's Gravenhage.
(L) ELKHADEM (H.) dir. *Bibliografische nota's - Notes bibliographiques-Bibliographical data*. Brussel, Comité belge d'histoire des sciences, en in *Scientiarum Historia* (Antwerpen). Verschijnt vanaf 1946.

(L) BOCKSTAELE (P.). 'Bibliografie van de geschiedenis der wetenschappen in de Benelux'. *Scientiarum Historia*, 1959 en volgende. Verschijnt niet meer.

(L) 'Volkskundige bibliografie'. *Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde*, vanaf 1963.

(L) WIJNEN (M.) 'Tijdschriftenschouw'. *Volkskunde*, vanaf 1929.

c. De kunsten

(L) FOLIE (J.) e.a. 'Bibliographie de l'histoire de l'art national - Bibliografie van de nationale kunstgeschiedenis'. *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art - Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*. Vanaf 1931.

(L) COCKX-INDESTEGE (E.), DELSAERT (P.), DE SCHEPPER (M.), WATER-SCHOOT (W.). 'Kroniek van het gedrukte boek in de Nederlanden tot 1940'. *Archief- en Bibliotheekwezen in België*.

4. Algemene historische bibliografieën betreffende de Nieuwste Tijden

4.1. De hele periode

- (R) COSEMANS (A.) en HEYSE (Th.). *Contribution à la bibliographie dynastique et nationale*. dl. I: *Partie générale*. Bruxelles, 1954 (Cahiers belges et congolais, 23); dl. II: *Règne de Léopold Ier (1831-1965)*, 2 afl. Bruxelles, 1955-1956 (Cahiers belges et congolais 24, 25); dl. III: *Règne de Léopold II (1865-1919)*, 4 afl., Bruxelles, 1957-1958 (Cahiers belges et congolais, 27-30); dl. IV: *Règne d'Albert (1909-1934)*, 4 afl. Bruxelles, 1959-1961 (Cahiers belges et congolais 32, 33, 35, 36).
- (R) GERIN (P.). *Nouvelle initiation à la documentation écrite de la période contemporaine*. Liège, 1982.
- (R) LIS (C.) en VAN DEN EECKHOUT (P.), met medewerking van FRANÇOIS (L.). *Referentiewerken voor de studie van de hedendaagse samenleving*. Zutphen, 1982. Tweede herziene editie: VAN DEN EECKHOUT (P.), met medewerking van FRANÇOIS (L.) en PAIRON (E.). *Naslagwerken voor de studie van de hedendaagse samenleving*, Brussel, 1991 (VUB). Zoals trouwens uit de titels blijkt, beperken die en voorgaande bibliografie zich niet tot een opsomming van uitsluitend historische studies.
- (R) VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.) *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de en 20ste eeuw*. Brussel, 1999. Een schitterend en allesomvattend werkinstrument. De voorstellingen van de vele tientallen instellingen, organisaties en thema's worden telkens voorafgegaan door zo'n substantiële bibliografie, verzorgd door een specialist-auteur, dat ze in het verder verloop vrij regelmatig zullen geciteerd worden. Het algemeen overzicht schreef VERHELST (J.). *Algemene werkinstrumenten*. pp. 31-45.
- (R) VRIELINCK (S.). *De territoriale indeling van België 1795-1963*. Leuven, 2000, 3 delen. Bevat een substantiële bibliografie over Belgische bestuursgeografie en statistische informatie.
- (R) PIROTTE (J.) en ZELIS (G.) met medew. van GROESSENS (B.) en SCALLET (T.). *Pour une histoire du monde catholique au 20e siècle Wallonie-Bruxelles. Guide du chercheur*. Louvain-la-Neuve, Arca, 2003. De inhoud van dat werkinstrument is veel ruimer dan zijn titel laat vermoeden. 35 thema's worden behandeld volgens hetzelfde stramien met name: *les faits, les problèmes, les sources*. Elk thema bevat een overweldigende bibliografie. Wegens een gelijklopende ontwikkeling van vele fenomenen tussen Wallonië en Vlaanderen zijn de commentaren erg inspirerend. De verschillende bijdragen worden verder afzonderlijk voorgesteld.
- (R) CRISP (Centre de Recherches et d'Information socio-politique). *Courrier hebdomadaire, Catalogue thématique, 1959-1997*. Bruxelles, 1998.
- (K) 'Critical chronicle of the Belgian Contemporary History'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, vanaf 1979 tot 1983.
- (T) ART (J.) en FRANÇOIS (L.). 'Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis - Revue belge d'histoire contemporaine,' 1, 1969 - XX, 1989. Thematische inhoudstafel en auteursindex. - Classement par thème et index des auteurs'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1989, 3-4, pp. 561-650.

4.2. De periode 1789-1830

- (R) BRUNEEL (C.) ed., *Des Révolutions à Waterloo. Bibliographie sélective d'histoire de Belgique (1789-1815)*. Bruxelles, 1989 (Archives et bibliothèques de Belgique. Numéro spécial 36).
- (R) FRANÇOIS (L.), BAELDE (B.), BRESSELEERS (M.), DESCAMPS (S.). *De Boerenkrijg (1798). Bibliografie van de fictie en non-fictie literatuur*. Gent, 1998.
- (R) GERIN (P.). *Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1789-21 juillet 1831*. Leuven-Paris, 1960 (Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine, Cahiers 15).

4.3. De periode 1830-1918

- (R) DE BELDER (J.) en HANNES (J.). *Bibliographie de l'histoire de Belgique. - Bibliografie van de geschiedenis van België, 1865-1914*. Leuven-Paris, 1965 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 38).
- (R) DEGRANDE (V.). *Bibliografie van de Eerste Wereldoorlog. Geannoteerde inventaris van de Westvlaamse heemkundige tijdschriften*. Roeselare, 1987.
- (R) LEFEVRE (P.) en LORETTE (J.) met medewerking van PHILIPPE (P.), SIEBEN (L.), VAN TUYCOM (C.) en MEUWISSEN (E.). *La Belgique et la Première Guerre mondiale. Bibliographie. - België en de Eerste Wereldoorlog*. Brussel, Koninklijk Legermuseum, 1987 (Travaux du Centre d'histoire militaire - Bijdragen van het Centrum voor militaire geschiedenis 21).
- TALLIER (A.) en SOUPART (S.). *La Belgique et la Première Guerre mondiale. Bibliographie. Tome 2: Ouvrages édités de 1885 à 2000. - België en de Eerste Wereldoorlog: bibliografie. Deel 2: Werken uitgegeven van 1885 tot 2000*. Brussel, Koninklijk Legermuseum, 2001 (Travaux du Centre d'histoire militaire - Bijdragen van het Centrum voor militaire geschiedenis 35).
- (R) VERVAECK (S.). *Bibliographie de l'histoire de Belgique - Bibliografie van de geschiedenis van België, 1831-1865*. Leuven-Paris, 1965 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 37).
- (K) SCALLET (T.). 'La Première Guerre mondiale'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (T.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 613-627
- (K) LEFEVRE (P.). 'La Belgique et la guerre de 1914-1918. Bilan bibliographique (1965-1985)'. *Neue Forschungen zum Ersten Weltkrieg. Literaturberichte und Bibliographien. Schriften der Bibliothek für Zeitgeschichte*, XXV, 1985, pp. 9-13.

4.4. De periode 1918-2000

- (R) BEAUFAYS (J.). *Sélection bibliographique de l'histoire de la Belgique, 1918-1939. Bibliographie introductive à l'histoire de la deuxième guerre mondiale du point de vue belge*. Bruxelles, 1968.
- (R) BOTTEMANE (D.). *De Tweede Wereldoorlog: bibliografie van de documentatie bij de Centrale bibliotheek, Landsverdediging. - La deuxième guerre mondiale. Bibliographie de la documentation à la Bibliothèque centrale, Défense nationale*. Brussel, Ministerie van Landsverdediging, 1980.

- (R) COLIGNON (A.). 'La seconde guerre mondiale en Belgique: une orientation bibliographique'. In: GAHIDE (R.) e.a. *Jours de paix*, Bruxelles, 2001, pp. 363-383.
- (R) -DE WAELE (M.), GAUS (H.) en UYTTERHAEGEN (F.). *Beknopte bibliografie van de politieke en sociaal-economische evolutie van België, 1918-1980*. Gent, 1983.
- DE WAELE (M.), GAUS (H.), VAN EENOO (R.) en UYTTERHAEGEN (F.). *Beknopte bibliografie van de politieke en sociaal-economische evolutie van België, 1918-1985*. Gent, 1986.
- DE WAELE (M.), GAUS (H.) en VAN EENOO (R.), *Beknopte bibliografie van de politieke en sociaal-economische evolutie van België, 1918-1988*. Gent, 1988.
- GAUS (H.) en VAN EENOO (R.). *Beknopte bibliografie van de politieke en sociaal-economische evolutie van België, 1945-1992*. Leuven, 1992.
- (R) GOOSSENS (H.), CHARLES (J.L.), HEIRWEGH (J.) en CLEENEWERCK et DE CRAYENCOUR (E.). *La résistance armée en Belgique, 1940-1944. Guide bibliographique*. Bruxelles (Ecole Royale Militaire, 1977).
- (R) HANNOTTE (M.) e.a. *La Belgique dans la deuxième guerre mondiale. Guide Bibliographique*. Liège, 1990.
- (R) HEYSE (M.) en VAN EENOO (R.). *Bibliographie de l'histoire de Belgique – Bibliografie van de geschiedenis van België, 1914-1940*. Leuven-Paris, 1986 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 90).
- (R) MEYERS (W.). *België in de Tweede Wereldoorlog. Bibliografie 1970-1980*. Brussel, 1983.
- (R) MEYERS (W.) en LOUCHEZ (E.). *Bibliographie sur la vie catholique en Belgique durant l'occupation*. Bruxelles, 1998.
- (R) VAN DEN BERGHE (G.). *Getuigen: een case-study over ego-documenten. Bibliografie van ego-documenten over de nationaal-socialistische kampen en gevangenschappen, geschreven en getekend door 'Belgische' ex-gevangenen. Belgen, personen die in België gedomicilieerd waren of verbleven, en andere uit België gedeporteerde personen*. Brussel, 1995.
- (L) MEYERS (W.). 'Bibliografie van de in... verschenen publikaties betreffende België tijdens de Tweede Wereldoorlog.' Vrijwel jaarlijks van 1969 af in : *Mededelingen van het Navorsings- en studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog*; vanaf 1985 in: *Bijdragen tot de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog*; vanaf 1997 in: *Berichten 30/50*.
- (L) LUYTEN (D.). 'Bibliografie van de in 1997, 1998 en 1999 verschenen publicaties betreffende België en de Tweede Wereldoorlog. – Bibliographie des publications parues en 1997, 1998 et 1999 concernant la Belgique et la Seconde Guerre mondiale'. 30-50: *berichtenblad van het Studie- en documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij*, 2000. – 'Bibliografie van de in... verschenen publicaties betreffende België en de Tweede Wereldoorlog. – Bibliographie des publications parues en ... concernant la Belgique et la Seconde Guerre mondiale'. *Ibid.* 2001 en verder.
- Deze bibliografie is tevens integraal raadpleegbaar via het Internet:
><http://www.cegesoma.be/Publicaties><.

- (K) JADOUILLE (J.-L.). 'Les engagements des catholiques pour la paix'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (T.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 655-677.

- (K) MAERTEN (F.). 'La Seconde guerre mondiale'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (T.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 629-653
- (K) MEYERS (W.). 'België in de Tweede Wereldoorlog. Een poging tot kritische selectie van de voornaamste werken gepubliceerd sinds 1970'. *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, CV, 1990, 2, pp. 280-294.
- (K) MEYERS (W.). 'New research on the History of the Second World War in Belgium'. In: ROHWER (J.) en MULLER (H.). *Neue Forschungen zum Weltkrieg. Literaturberichte und Bibliographien aus 67 Ländern*. Koblenz, 1990, pp. 24-44.
- (K) WITTE (E.) en MEYNEN (A.). 'België'. In: BOSSCHER (D.F.), VAN DEN ELSHOUT (B.) en WAGENAER (R.). *Literatuurgids Eigentijdse Geschiedenis*. Antwerpen, 1982, pp. 231-241.
- (K) *De oorlog doorheen universitair onderzoek en onderwijs - La guerre dans l'enseignement et la recherche universitaire*. Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog - Centre de recherches et d'études historiques de la seconde guerre mondiale, 1990.

5. Historisch-thematische bibliografieën betreffende de Nieuwste Tijden

5.1. Politieke geschiedenis

5.1.1. Algemeen

- (R) BEAUFAYS (J.). *Fédéralisme, Régionalisme. Bibliographie*. Liège, 1976 (Université de Liège, Département de science politique. - Bruxelles, Centre interuniv. de droit public. Etudes et recherches 10).
- (L) PLAVSIC (W.S.). 'Bibliographie de l'année politique...'. *Res Publica*, vanaf 1958.
- (L) *Chronique de bibliographie générale sur la vie et les questions politiques de Belgique*. Brussel, Institut de sciences politiques.
- (K) WILS (L.). 'De politieke ontwikkeling in België, 1847-1914'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel XIII, Haarlem, 1978, pp. 553-554.
- (K) WITTE (E) en MEYNEN (A.). 'Het maatschappelijk-politieke leven in België, 1945-1980'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel XV, Haarlem, 1982, pp. 476-478.

5.1.2. Instellingen en het recht

- (R) DE BRUYNE (J.-P.). *Instruments pour l'étude de l'histoire de la marine militaire belge des origines à 2000. Bibliographie, chronologie, navires, commandements et bases navales*. Deurle, Aix-en-Provence, 2001.
- (R) 'Bibliografie'. In: GERARD (E.), WITTE (E.), GUBIN (E.), NANDRIN (J.-P.). *Geschiedenis van de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 1830-2002*. Brussel, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2003, pp.437-450.
- (R) DERENETTE (L.J.). *Bijdrage tot de bibliografie van de Belgische militaire luchtvaart. I*. Koksijde, 1997.
- (R) DESMAELE (B.). 'Aperçu bibliographique pour l'étude historique de l'organisation des administrations centrales des ministères belges'. In: *Aspects méthodologiques de l'histoire de l'administration belge. (XIXe-XXe siècles)*. Bruxelles, 1991, pp. 85 - 114 (Miscellanea archivistica. Studia 11).
- (R) VELLE (K.). *Recht en gerecht. Bibliografische inleiding tot het institutioneel onderzoek van de rechterlijke macht (1796-1994)*. Brussel, 1994 (Miscellanea archivistica. Studia 61).
- (R) VERSCHUEREN (H.), DE FEYTER (K.), DE MOFFAERTS (G.) e.a. *Bibliografie van het juridisch statuut van vreemdelingen in het Belgisch recht*. Brugge, 1988.
- (R) YANTE (J.-M.). 'Les études sur l'organisation et les compétences des ministères'. *Nouvelles de la science et des technologies*, 1995, pp. 359-364.
- (R) *Ministerie van Economische zaken. Catalogus van de publicaties*. Brussel, 1998.
- (R) 'Samenvoeging van gemeenten. Bibliografie - Fusions de communes. Bibliographie'. *Res Publica*, XVIII, 1976, 3-4, pp. 391-394.

la Belgique. 1794-1914. Leuven-Parijs, 1963 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 30).

- (R) VANWIJNGAERDEN (Fr.). 'National official Publications of Belgium'. *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, LXV, 1974, pp. 501-517.
- (R) *Catalogus van de publicaties uitgegeven door het Nationaal instituut voor de statistiek - Catalogue des publications de l'Institut national de statistique*. Brussel, 1990.
- (R) JANSSENS (K.) en VERBOVEN (H.). *Statistisch repertorium. Een bibliografisch overzicht van statistieken met betrekking tot België (19de - 20ste eeuw)*. Brussel, 1995.
- (K) ROUSSEAU (X.). 'L'histoire de la justice en Belgique. Etat des recherches d'un domaine en gestation'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XXVIII, 1998, 1-2, pp. 247-277.
- (K) Bij VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.) *Bronnen voor de studie...* komen tal van lokale en regionale instellingen -met bibliografie ook in verband met de functie- uitvoerig aan bod. Zie: VAN DEN EECKHOUT (P.) 'De gemeenten en de lokale openbare besturen', pp. 49-118; id. 'Agglomeraties en federaties van gemeenten', pp. 119-123; id. 'De arrondissementscommissariaten', pp. 125-131; id. 'De provincies', pp. 133-164

5.1.3. Verkiezingen, politieke bewegingen, partijen en cultuur

- (R) BOTS (M.) en PAREYN (L.). *Bibliografie van de geschiedenis van het Belgisch liberalisme: beknopte bio-bibliografie van liberale prominenten, 1830-1990*. Gent, 1992.
- (R) COPPENS (C.). *Bibliografisch repertorium van universitaire thesissen m.b.t. de geschiedenis van het liberalisme in België*. Gent, 1983 (Liberaal Archief, Bibliografieën 1).
- (R) DE SCHUYTER (I.). *Geschiedenis van het Belgisch liberalisme 1830 - 1987. Een selectieve bibliografie*. Gent, 1989 (Liberaal Archief, Bibliografieën 2).
- (R) DE WEERDT (D.) met medewerking van LYSEBETTEN (A.). *Socialisme en socialistische arbeidersbeweging in België. Bibliografie van werken en tijdschriftartikelen verschenen sedert 1944*. Brussel, Emile Vandervelde-Instituut, 1978 en id. Gent 1988.
- (R) FOUQUART (R.). 'Bibliografie van het socialisme in het Land van Waas'. In: VAN GOETHEM (G.) ed. *Vaandels ruisen, vuisten groeten*. Gent, 1996, pp. 151-156.
- (R) WILLEMS (M.). *Bibliografie van de Belgische politieke partijen*. Leuven, KUL, 1978, 2 delen. Deel 1 betreft de jaren voor 1945, deel II: de jaren 1945-1947.
- (K) PRENEEL (L.). 'De historiografie van de christelijke arbeidersbeweging'. In: GERARD (E.) red. *De kracht van een overtuiging. 60 jaar A.C. W. 1921-1981*. Zele, 1981, pp. 301-316.
- (K) PUISSANT (J.). 'L'historiographie du mouvement ouvrier'. HASQUIN (H.) red. 'Histoire et historiens depuis 1830 en Belgique'. *Revue de l'Université de Bruxelles*, 1981, 1-2, pp. 175-192.
- (K) PUISSANT (J.) 'L'historiographie de la coopération en Belgique'. In: 'La coopération: un des principaux piliers sociaux de l'organisation politique belge'. *Revue belge d'histoire contemporaine*, XXII, 1991, 1-2, pp. 13-30.

- (K) VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* bevat verschillende onderdelen die deze problematiek behandelen: BUELENS (J.). 'De ecologische partijen', pp. 771-774; HEMMERIJCKX (R.). 'De communistische partijen', pp. 752-759; HEYRMAN (P.). 'De organisatie van zelfstandigen', pp. 827-844; HEYRMAN (P.). 'De katholieke en de christen-democratische partijen', pp. 720-738; PEIREN (L.). 'De socialistische partijen', pp. 738-752; PAREYN (L.). 'De liberale jeugdorganisaties', pp. 981-982; PAREYN (L.). 'De liberale sociaal-culturele organisaties voor volwassenen', pp. 974-980; PASTURE (P.). 'Het ACW, het MOC en hun voorlopers', pp. 855-866; SCHOKKAERT (L.). 'De sociaal-culturele organisaties voor volwassenen van de christelijke arbeidersbeweging', pp. 930-937; Idem 'De christelijk sociaal-culturele organisaties voor volwassenen die niet tot de arbeidersbeweging behoren', pp. 938-950; Idem 'De christelijke jeugdorganisaties', pp. 951-965; VAN DEN EECKHOUT (P.) en LUYTEN (D.). 'De vakbonden', pp. 867-886; VAN DEN EECKHOUT (P.) en VERBRUGGEN (P.). 'De mutualiteiten', pp. 887-902; VAN DEN EECKHOUT (P.) en CREVE (P.). 'De socialistische sociaal-culturele organisaties voor volwassenen', pp. 966-970; VAN DEN EECKHOUT (P.) en CREVE (P.). 'De socialistische jeugdorganisaties', pp. 971-973; VAN MOLLE (L.). 'De landbouwersorganisaties', pp. 845-854.
- (K) VERDOODT (F.-J.). 'De historiografie van de Daensistische beweging'. *Wetenschappelijke Tijdingen*, XXIX, 1980, 2, pp. 66-90.
- (K) WITTE (E.). 'Aperçu des études consacrées aux partis belges'. HASQUIN (H.) red. 'Histoire et historiens depuis 1830 en Belgique'. *Revue de l'Université de Bruxelles*, 1981, 1-2, pp. 97-124.
- (K) WITTE (E.). 'Littérature, ouvrages de référence et sources concernant les réformes électorales belges depuis 1831'. In NOIRET (S.). *Political strategies and Electoral Reforms: Origins of voting systems in Europe in the 19th and 20th Centuries – Stratégies politiques et réformes électorales: aux origines des modes de scrutin en Europe aux XIXe-XXe siècles*. Baden-Baden, 1990.
- (K) WITTE (E.). 'Verkiezingsonderzoek in België'. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, LXXXII, 1979, 3, pp. 293-312.
- (K) Bij: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...* de bijdragen: GERARD (E.). 'Le parti catholique et le Parti social chrétien (PSC)', pp. 205-228; JADOULLE (J.-L.) en WYNANTS (P.). 'Les engagements en dehors du parti catholique et du Parti sociale chrétien', pp. 229-265; LIBON (M.) en SAUVAGE (P.). 'Les engagements politiques hors des partis', pp. 267-278; GROESSENS (B.) en ZELIS (G.). 'Pensée, organisations et action sociales', pp. 281-333; ROSART (F.) en SCAILLET (T.). 'Les mouvements d'Action catholique et de jeunesse et l'apostolat des laïcs', pp. 335-367; WYNANTS (P.). 'Les organisations socio-caritatives. Un exemple: les Vincentiens', pp. 379-384.

5.1.4. Vlaamse Beweging en taaltoestanden

- (R) DE VROEDE (M.). *Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860*. Leuven-Parijs, 1959 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 8).
- (R) MARES (A.). 'Selectieve bibliografie'. In: WITTE (E.), DE METSENAERE (M.), DETANT (A.), TYSSSENS (J.), MARES (A.). *Het Brussels hoofdstedelijk gewest en de taalwetgeving*. Brussel, pp. 109-112.
- (R) PROVOOST (G.) en VAN DEN STEENE (W.). *Vijftwintig jaar Vlaamse*

- Beweging. Bibliografie, 1945-1970*. Brussel, Vormingsinstituut L. Dosfel, 1972.
- (R) VANDENSTEENE (W.). *De Vlaamse Beweging na 1945. Bibliografie: 1971-1975*. Brussel, Vormingsinstituut L. Dosfel, 1977 (Dosfeldokumenten 15-16); *Idem*. 1976-1980. Gent, Vormingscentrum L. Dosfel, 1983.; *Idem*, 1981-1985. Antwerpen, Archief- en Documentatiecentrum voor Vlaams-nationalisme en Gent, Vormingscentrum L. Dosfel, 1989 (Dosfeldokumenten 19); VERSTRAETE (P.J.) en VAN DEN STEENE (W.). *idem*, 1986-1990. Antwerpen, 1998; VERSTRAETE (P.J.). *idem*, 1991-2000. Antwerpen, Perspectief uitgaven, 2002.
- (R) VERDOODT (A.). *Bibliographie sur le problème linguistique belge*. Québec, 1983
- (K) FRANSEN (J.). 'De Vlaams-nationale en de Vlaams extreem-rechtse partijen'. In VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* pp. 760-763.
- (K) GUBIN (E.). 'D'une histoire nationale à l'autre: à propos d'historiographie du mouvement flamand en Belgique'. In: HASQUIN (H.). 'Histoire et historiens depuis 1830 en Belgique'. *Revue de l'Université de Bruxelles*, 1981, 1-2, pp. 125-146.
- (K) DE SCHRYVER (R.), DE WEVER (B.), DURNEZ (G.), GEVERS (L.), VAN HEES (P.), DE METSENAERE (M.). *Nieuwe Encyclopedie van de Vaamse Beweging*. Tielt, 1998. Met CD-Rom. Verstreckt uitvoerige bibliografie bij de overzichtsartikelen en de vele lemmata gewijd aan personen, druksels, activiteiten, verenigingen en partijen. Zie vooral: TOLLEBEEK (J.). 'Historiografie van de Vlaamse Beweging,' pp. 117-171.
- (T) LEEMANS (G.). 'Wetenschappelijke Tijdingen 1935-1963'. *Wetenschappelijke Tijdingen*, 2001, 4, pp. 7-16; VAN HEES (P.). 'Wetenschappelijke Tijdingen, 1963-2000'. *Ibid.* pp. 17-24; SCHILTZ (V.). 'Bibliografie'. *Ibid.* pp. 25-131.

5.1.5. Vrouwenbewegingen

- (R) VANLANDSCHOOT (R.). 'Selectieve bibliografie voor de geschiedschrijving van de meisjes- en Vrouwenbeweging in Vlaanderen'. In: *Verschaeve en de Vlaamse meisjesbeweging*. Brugge, 1983, pp. 151-170. (Verschaeviana jaarboek 1983)
- (R) *De vrouw in de samenleving. Een keuzebibliografie over vrouwenemancipatie*. Brussel, Ministerie van Economische Zaken, 1975, 2 delen.
- (K) COURTOIS (L.), PIROTTE (J.) en ROSAERT (F.). 'Une décennie d'histoire des femmes à l'époque contemporaine en Belgique, 1980-1990'. In: COURTOIS (L.), PIROTTE (J.), ROSART (F.). *Femmes et pouvoirs. Flux et reflux de l'émancipation féminine depuis un siècle. Colloque 1989*. Bruxelles, Louvain-la-Neuve, 1992, pp. 167-197.
- (K) CHRISTENS (R.). 'Verkend verleden. Een kritisch overzicht van de vrouwen-geschiedenis 19de-20ste eeuw in België'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XXVII, 1997, 1-2, pp. 5-37.
- (K) DE GRAEF (V.). 'Féminisme et savoir. Les études et recherches féministes à l'Université'. In: COURTOIS (L.), PIROTTE (J.), ROSART (F.). *Femmes et pouvoir. Flux et reflux de l'émancipation féminine depuis un siècle. Colloque 1989*. Louvain-la-Neuve, 1992, pp. 145-162.

- (K) DE METSENAERE (M.), HUYSSSEUNE (M.), SCHEYS (M.). 'Gewapend met het gewicht van het verleden: enige resultaten van vrouwengeschiedenis in België'. In: DUBY (G.) en PERROT (M.). *Geschiedenis van de vrouw. Twintigste eeuw*. Amsterdam, 1993, pp. 523-556.
- (K) EIJT (J.). 'Women's history. The 'take-off' of an important discipline. Developments in the Netherlands and Belgium since 1985'. In: VAN SAS (N.C.F.) en WITTE (E.). *Historical Research in the Low Countries*. Den Haag, 1992, pp. 76-88.
- (K) DERMIENCE (A.). 'L'émancipation féminine dans l'Eglise catholique'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...* pp. 369-377
- (K) POTT-BUTER (H.) en TIJDENS (K.). *Vrouwen. Leven en werk in de twintigste eeuw*. Amsterdam, 1998.
- (K) THEBAUD (F.). 'Deuxième guerre, femmes et rapports de sexe. Essai d'historiographie'. *Cahiers d'Histoire du Temps présent*, IV, 1998, pp. 227-248.
- (K) VAN MOLLE (L.). 'Vrouwenorganisaties'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* pp. 903-924.

5.2. De media (pers, radio, televisie)

- (R) LEENAERTS (R.). *La presse périodique en Belgique. Sources pour l'histoire de la presse périodique en Belgique depuis 1605 à nos jours. Le partie: Répertoire bibliographique*. Torhout, Flandria Nostra, 1987, 3 delen.
- (R) MAERTEN (F.). *L'entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie. I. La Presse*. Bruxelles, Facultés universitaires Saint-Louis, 1989 (Cahier du Centre d'histoire contemporaine 1).
- (R) MATHELART (S.) m.m.v. GUBIN (E.). *Pour l'histoire des médias en Belgique. Bibliographie de 1830 à nos jours*. Bruxelles, 1994. Een uitstekend werk dat ook vrij volledig de Nederlandstalige publicaties en repertoria vermeldt.
- (R) VANBRABAND (C.) en TILLEUL (J.L.). 'Bibliographie'. In: PIROTTE (J.) en COURTOIS (L.). *Du régional à l'universel. L'imaginaire wallon dans la bande dessinée*. Louvain-la-Neuve, 1999, pp. 263-302.
- (R) VAN EENOO (R.) en VERMEERSCH (A.J.). *Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914*. I. Leuven-Parijs, 1962 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 23). II. Leuven-Parijs, 1973 (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Bijdragen 74).
- (R) VAN EENOO (R.). 'Pers en periodieken'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* pp. 1155-1198.
- (L) *Bibliografie van de geschiedenis van België: de persgeschiedenis, de openbare mening, de film, de radio en de televisie*. Brussel, 1962-1969.
- (K) CONVENTS (G.). *Van kinoscoop tot café-ciné. De eerste jaren van de film in België, 1894-1908*. Leuven, 2000.
- (K) COURTOIS (L.). 'Les catholiques francophones belges et la bande dessinée'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 513-519.
- (K) GERIN (P.). 'La presse écrite'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 487-501.
- (K) DE THEYX (P.). 'L'action des catholiques dans le domaine de la radio et la télé-

vision'. pp. 503-511. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 503-511.

- (K) ROEKENS (A.). 'Le cinéma'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 521-535.
- (K) VAN DEN HEEDE (P.). 'Les maisons d'édition catholiques belges francophones'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 583-599.

5.3. Demografie, immigratie, emigratie

- (R) DASSETTO (F.) en DUMOULIN (M.). 'L'immigration italienne en Belgique aux XIXe et XXe siècles. Bibliographie rétrospective, 1945-1985'. In: AUBERT (R.). *L'immigration italienne en Belgique. Histoire, langue, identité..* Bruxelles, Louvain-la-Neuve, 1985, pp. 117-150.
- (R) DASSETTO (F.). *L'immigration de 1960 à 1982. Répertoire des thèses et mémoires universitaires et de l'enseignement secondaire*. Bruxelles, 1988, 156 p.
- (R) DEVISCH (M.) en VANDERSTAPPEN (D.). *National population bibliography of Flanders, 1945-1983*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1990.
- (R) DEVOS (I.). 'Selective bibliography of Belgian historical demography, 1981-2001. (19th and early 20th centuries)'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 2001, 3-4, pp. 347-369.
- (R) DUMOULIN (M.). *La question charbonnière et l'immigration en Belgique. Bibliographie rétrospective 1945 - 1970*. Louvain-la-Neuve, 1988.
- (R) HOORNAERT (G.). *Overzicht van de demografische studies over Roeselare*. Roeselare, 1994.
- (R) GYPEN (M.). 'Bibliografische oriëntatie rond de Vlaamse emigranten'. *Ons Heem*, 1998, pp. 51-60.
- (R) NEVEN (M.) en ORIS (M.). *L'entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie V: histoire de la population, de la famille et de la santé*. Bruxelles, 1995. (Cahier du centre d'histoire moderne et contemporaine 5)
- (K) DEDECKER (R.) en SLIMANE (L.). *L'immigration clandestine: base de données bibliographiques annotées*. Louvain-la-Neuve, 1992 (Sybidi document 6)
- (K) *L'immigration dans les sciences sociales. Bilan de recherches en Belgique*. Brussel, 1986 (Sybidi. Système bibliographique et documentation relatif à l'immigration. Document II).
- (K) VANHAUTE (E.) en VRIELINCK (S.). 'Belgian Towns in demographical Censuses, 19th and 20th Centuries. A bibliographical Guide'. In: PREVENIER (W.) en STABEL (P.). ed. *Bibliographies on European Urban History. Belgium-Ireland-Spain*. Gent, 1996, pp. 13-40.

5.4. Economische en sociale geschiedenis

5.4.1. Algemeen

- (R) PHILIPS (A.J.R.). *Bibliografie betreffende de sociale en economische toestand in het Vlaamse landsgedeelte. I. Boeken verschenen tijdens de periode 1930-*

1955. Brussel, Belgische Commissie voor bibliografie, 1958 (Bibliographia Belgica 34).

- (R) 'Human Geography in Belgium: Bibliography'. *Revue belge de géographie*, 1988, 1-2, pp. 71-92.
- (K) KEERIS (H). 'Geografie van de Zuidelijke Nederlanden 1770 – heden'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel X, Haarlem, 1981, p. 491.
- (K) SCHIFFERS (R.). 'Sammelbericht. Die sozialgeschichtliche Forschungen zum Industriezeitalter in Belgien. Historische Grundlagen und gegenwärtiger Stand'. *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, LXVII, 1980, pp. 23-80.
- (K) VANTHEMSCHE (G.). 'Recent trends in the social and economic historiography of contemporary Belgium (nineteenth century to 1940)'. In: VAN SAS (N.C.F.) en WITTE (E.). *Historical research in the Low Countries*. Den Haag, 1992, pp. 47-57. (Bibliografische reeks van het Nederlands historisch Genootschap 8).

5.4.2. Economisch

a. Algemeen

- (K) BLOMME (J.) en SCHOLLIERS (P.). 'De economische geschiedenis van België tijdens de Nieuwste Tijd: onderzoekstrends in de jaren tachtig'. *Neha Bulletin. Tijdschrift voor de economische geschiedenis in Nederland*, VII, 1993, pp. 5-38.
- (K) VANDEWALLE (C.). 'De economische ontwikkeling in België, 1945-1980'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel XV, Haarlem, 1982, pp. 468-472.
- (K) VAN DER WEE (H.) en KLEP (P.M.M.). 'Quantitative economic history in Europe since the second world war: survey, evaluation and prospects'. *Recherches économiques de Louvain*, XLI, 1975, 3, pp. 195-218.

b. Landbouw, bosbouw, visvangst

- (K) CRAEYBECKX (J.). 'Agrarisch bedrijf en boeren in België, 1844-1914. Beredeneerde bibliografie'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel XIII, Haarlem, 1978, p.536-538.
- (K) VANDENBROEKE (Ch.) en VAN DER PIJPEN (W.). 'Landbouw en platteland in de Zuidelijke Nederlanden 1770-1844'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel X, Haarlem, 1981, pp. 493-494.

c. Nijverheid, industriële archeologie

- (R) DANCKAERT (L.). 'Industriële archeologie en de bibliotheken'. In: *En toen kwam de machine. Ontmoeting met de industriële archeologie*. Brussel, 1975, pp. 78-85.
- (R) LEBOUTTE (R.). 'Introduction bibliographique à l'archéologie industrielle'. *Cahiers du Clio*, 1978, 56, pp. 101-110.
- (R) LEBOUTTE (R.). 'Bibliographie générale d'archéologie industrielle'. *Technologia*, 1986, 1, pp. 93-103.
- (R) LINTERS (A.). *De wortels van Flanders Technology. Industrieel erfgoed.*

Industriële archeologie in Vlaanderen. Leuven, 1987, pp. 289-318.

- (R) SCHOLLIERS (P.). 'Bibliografie'. In: NIJHOF (E.) en SCHOLLIERS (P.). *Het tijdperk van de machine. Industrie cultuur in België en Nederland*. Brussel, 1996, pp. 213-236.
- (R) STEFFENS (S.). *L'industrie à Bruxelles: bibliographie*. Bruxelles, 1993. (Documentation bruxelloise 1)
- (R) VAN BERCKHOVEN (G.). *Octrooien, merken, tekeningen en modellen: proeve van bibliografie van monografieën over het industriële eigendomsrecht, 1945-1972*. Brussel, 1974.
- (L) DE HERDT (R.). 'Bibliografie voor geschiedenis van techniek en industriële cultuur'. *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, 1983 (nrs. 1, 2, 3 en 4); 1984 (nrs. 5 en 6); 1991, IX, 3, pp. 1-33; van 1992 af: *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*.
- (L) LINTERS (A.). 'Bibliografie industrieel erfgoed, 1980-1982 – Bibliography, industrial heritage, 1980-1982'. *Industrieel Erfgoed, Tijdschrift*, I, 1983, 4, XXXII p. en 'Bibliografie 1983'. *Ibidem*, 1988, 8, pp. 4-51. Van 1992 af: *Industrieel Erfgoed in Vlaanderen*.
- (L) VIAENE (P.). 'Bibliografie industriële archeologie en industrieel erfgoed in België'. *Tijdschrift voor Industriële Cultuur (X)*, 2000, deel 71/2 en volgende.
- (K) DEVOS (G.). *Bedrijfs geschiedenis. Een uitdaging. Studiedag naar aanleiding van 25 jaar Centrum voor Bedrijfs geschiedenis*. Antwerpen, 1998.
- (K) SCHOLLIERS (P.). *IA @ WWW in .Be e. .Nl*. Brussel, Vlaams centrum voor volkcultuur, 2002. (Internet. Geschiedenis en volks cultuur in Vlaanderen en Nederland in de 21ste eeuw. 1. Industriële archeologie.)
- (K) VAN DEN EECKHOUT (P.), LUYTEN (D.), DEVOS (G.), VANCOPPENOLLE (C.). 'De ondernemingen'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* pp. 775-802.
- (K) VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). 'De werkgeversorganisaties'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie ....*, pp. 803-826.

d. Verkeer en handel

- (R) VERLINDEN (C.) dir., ASAERT (G.), BAETENS (R.), DE VOS (A.J.), EVERAERT (C.), KONINCKX (C.) e.a. *Bibliografie van de Belgische scheepvaart. - Bibliography of Belgian maritime history*. Brussel, Kon. Ac. voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1984 (Collectanea maritima I).
- (R) DE VOS (A.J.). *Bibliografie van de Belgische binnenscheepvaart*. D.I.: 1830-1950; D. II. 1951-1970. Gent, Belgisch Studiecentrum voor binnenscheepvaart, 1972-1974.
- (R) GERITS (J.) en VAN ROYEN (H.). 'Proeve van een bibliografie van het openbaar vervoer in Vlaanderen'. *Ons Heem*, 1992, 2, pp. 134-156. GERITS (J.), VANHUYSE (A.) VAN ROYEN (H.). 'Idem. Aanvulling'. *Ibid.*, 1994, pp. 221-228.
- (R) SARTORIUS (F.). *La navigation intérieure en Belgique, 1880-1962*. Bruxelles, 1965 (Bibliographia Belgica 87).

- (R) VANHOUTRYVE (A.). *Zeehaven Brugge. Bibliografie*. Brugge, 1998.
 (R) *Haven van Antwerpen: bibliografie periode 1860-1914, 2e periode 1914-1973*. Antwerpen, Gemeentebestuur, 1974.

e. Financiën, geld en krediet (overheidsfinanciën, private financiële instellingen, verzekeringen, investeringen)

- (K) KURGAN-VAN HENTENRYCK (G). 'Geld- en Bankwezen in België, 1844-1914'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel XIII, Haarlem, 1978, p. 539.
 (K) VERAGHTERT (K). 'Geld- en bankwezen in de Zuidelijke Nederlanden, 1792-1844'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel X, Haarlem, 1981, pp. 500-502.

5.4.3. Sociaal

a. Algemeen

- (K) VAN DEN EECKHOUT (P.) en SCHOLLIERS (P.). 'Social history in Belgium: old habits and new perspectives'. *Tijdschrift voor sociale geschiedenis*, XXIII, 1997, pp. 147-181.
 (K) VAN DEN EECKHOUT (P.). 'The quest for social history in Belgium (1848-1998)'. *Archiv für Sozialgeschichte*, XL, 2000, pp. 321-336.

b. Sociale groepen

- (R) MEDDA (F.). *Interne bibliografie over de vrouw*. Brussel, Ministerie van Binnenlandse Zaken en openbaar Ambt, 1988.
 (R) *Vrouw en maatschappij: een halve eeuw boekenbezit*. Brussel, Bibliotheek van het Parlement, 1975, 143 p. – *La femme et la société: un demi-siècle de publications*. Bruxelles, 1975. (Dossiers documentaires 8)
 (K) COURTOIS (L.). 'Les intellectuels catholiques. De la fin du 19e siècle à la Première Guerre mondiale'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 439-457.
 (K) JADOLLE (J.-L.). 'Les intellectuels catholiques. De la libération au concile Vatican II'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 467-485.
 (K) KURGAN-VAN HENTENRYCK (G). 'Un monde à découvrir: le patronat'. In: HASQUIN (H.). 'Histoire et historiens depuis 1830 en Belgique'. *Revue de l'Université de Bruxelles*, XXXIII, 1981, 1-2, pp. 193-206.
 (K) MOULIN (L.) en AERTS (L). 'Les classes moyennes. Essai de bibliographie critique d'une définition'. *Revue d'histoire économique et sociale*, 1954, 2-3, pp. 167-186; 193-303.
 (K) SAUVAGE (P.). 'Les intellectuels catholiques. L'entre-deux-guerres'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 459-465.
 (K) 'Les groupes de pression en Belgique - bibliographie'. *Res Publica*, 1962, 4, pp. 420-444.

c. Sociale toestanden en levensstandaard

- (R) DESCHAMPS (L.), DEWACHTER (M.), PAUWELS (K.) e.a. *Gezinsarbeid in focus. Een bibliografie*. Brussel, 1985 (Centrum voor bevolkings- en gezinsstudies. Werkdocumenten 15).
 (R) MOULIN (M.). *Organisation médico-sanitaire en Belgique: bibliographie*. Bruxelles, 1994.
 (R) RENSON (R.). *Sportwetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. Bibliotheken, tijdschriften, bibliografie 1966-1977*. Leuven, 1979.
 (R) ROTHIER (I.) en BUYCK (J.). 'De ontsluiting van de gevangenisarchieven en van de archieven van de jeugdinstanties. Een stand van zaken'. *Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis*, XXIV, 2002, 1, pp. 12-16.
 (R) *Les problèmes des personnes âgées: essai de bibliographie, 1945-1974*. Bruxelles, Commission belge de bibliographie, 1977 (Bibliographia Belgica 129).

- (K) BALTHAZAR (H.). 'Fortuins- en inkomensonderzoek (19de en 20ste eeuw). Een kritische status quaestionis'. *Tijdschrift voor geschiedenis*, LXXXIV, 1971, pp. 329-347.
 (K) DUMON (W.) en NESARI-SLINGERLAND (H.M.). *Politique familiale. Une bibliographie sélectionnée et annotée 1948-1972. – Family Policy. A selected and annotated Bibliography, 1948-1972*. Leuven, KUL, Sociologisch onderzoeksinstituut, 1973.
 (K) HESPEELS (L.S.). *Ziekte en invaliditeitsverzekering in België van 1830 tot heden. Analytische bibliografie*. Brussel, 1954.
 (K) HEYMANS (F.). *De levensstandaard in de E.E.G.-landen. Analytische keurbibliografie. Documentatie verschenen van 1958 tot en met 1966*. Brussel, 1970.

d. Steden en stedelijk leven

- (K) DE MEYER (R.) en SMETS (M.). 'De recente stedenbouwkundige geschiedschrijving in België omtrent negentiende en begin twintigste eeuw'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XIII, 1982, 2-3, pp. 467-517.
 (K) VANNESTE (D.). 'Historische stadsgeografie van de 18e en de 19e eeuw: publicaties in en over België sedert 1930'. *Bulletin de la Société belge d'Etudes géographiques*, LIV, 1985, 2, pp. 259-275.

5.5. De geschiedenis van kerken en levensbeschouwelijke organisaties

5.5.1. Het katholicisme

- (R) BREUGELMANS (J.), DE KERPEL (M.) en MERCKAERT (C.). 'Inleiding tot de geschiedenis van het kloosterwezen in de Nederlanden. Deel 1: bibliografie'. *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 1987, 250 p. (Extranummer 30)
 (R) WYNANTS (P.). 'Histoire locale et communautés de religieuses enseignantes, XIXe-XXe s. Orientations de recherches'. *St. Hubert d'Ardenne, Cahiers d'Histoire*, V, 1981, pp. 247-270.
 (R) ZELIS (G.). 'Introduction bibliographique. S'orienter dans la documentation

générale sur le monde catholique au 20e siècle, Wallonie-Bruxelles'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...* pp. 35-56.

- (K) ART (J.). 'Kerk en religie, 1844-1914. Beredeneerde bibliografie'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, XII, Haarlem, 1977, pp. 446-447.
- (K) ART (J.). 'L'histoire du recrutement des prêtres et religieux en Europe occidentale aux 19e et 20e siècles'. In: PIROTTE (J.) en LOUCHEZ (E.). Dir. 'Deux mille ans d'histoire de l'Eglise. Bilan et perspectives historiographiques'. *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, XCV, 2000, 3, pp. 225-237.
- (K) VAN DEN EECKHOUT (P.) en ART (J.). 'De katholieke kerk'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...*, pp. 983-1014.
- (K) In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...* volgende bijdragen: GROESSENS (B.) en SCAILLET (T.). 'La pensée théologique', pp. 59-75; TIHON (A.). 'Pastorale et pratique religieuse', pp. 77-84; HENRIVAUX (O.) en SIMON (M.). 'La catéchèse et l'enseignement religieux', pp. 85-99; HAQUIN (A.). 'La vie liturgique', pp. 101-109; SCAILLET (T.). 'La religion populaire', pp. 111-159; WYNANTS (P.). 'La vie consacrée', pp. 161-174; FAMEREE (J.). 'L'oecuménisme en milieu catholique', pp. 175-182; SOETENS (C.). 'Vatican II et ses suites', pp. 183-201; PIROTTE (J.) en SOETENS (C.). 'Les missions à l'époque coloniale', pp. 629-707; CHEZA (M.). 'La problématique missionnaire dans le contexte des années 1945-1960', pp. 709-717.

5.5.2. Het protestantisme

- (R) BOUDIN (H.). *Bibliografie van het Belgisch protestantisme, 1781-1996. - Bibliographie du protestantisme belge*. Brussel, 1999.
- (K) VAN DEN EECKHOUT (P.). 'De protestantse kerken'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* pp. 1015-1026

5.5.3. De vrijzinnigheid en de vrijmetselarij

- (R) DESCHAMPHELEIRE (H.), WITTE (E.) en BORNE (F.V.). *Bibliografische bijdrage tot de geschiedenis der Belgische vrijmetselarij 1798-1855*. Leuven, 1973.
- (R) DESMED (H.). 'La franc-maçonnerie belge au XXe siècle. Cadre historique et essai de bibliographie critique'. In: MARX (J.). *Maçonnerie, maçonneries. Conférences de la chaire Théodore Verhaegen, 1983-1989*. Bruxelles, 1990, pp. 157-191.
- (R) FESCH (P.). *Bibliographie de la franc-maçonnerie et des sociétés secrètes*. Bruxelles, 1976.
- (R) HOEBANX (J.-J.). 'La Franc-Maçonnerie belge. Bibliographie (1974-1993)'. In: FERRER BENIMELI (J.A.). *La Masoneria Española entre Europa y America. II*. Zaragoza, 1995, pp. 997-1029.
- (R) JACOBS (L.) en STAES (S.). *Bibliografie humanisme, vrijzinnigheid 1965-1985*. Antwerpen, 1987.
- (R) NAZET (J.). 'Bibliographie sélective'. In: DESPY-MEYER (A.) & HASQUIN (H.). *Libre pensée et pensée libre. Combats et débats*. Bruxelles, 1996, pp. 15-18.

- (K) TYSSENS (J.). 'Vrijmetselarij en vrijzinnige organisaties'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie van...*, pp. 1049-1068.
- (K) WITTE (E.). Overzicht van het onderzoek naar de Belgische vrijmetselarij in de negentiende eeuw. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XVI, 1985, 3-4, pp. 523-542.

5.5.4. De joden

- (R) SCHREIBER (J.-P.) en VAN DOORSLAER (R.). 'Bibliographie sélective de l'histoire des juifs de Belgique, 1918-1945'. In: VAN DOORSLAER (R.) ed. *Les juifs de Belgique: de l'immigration au génocide, 1925-1945*. Bruxelles, 1994, pp. 225-240.
- (R) SCHREIBER (J.-P.). *L'immigration juive en Belgique du Moyen âge à la Première Guerre mondiale*. Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles, 1996, pp. 295-311. (Spiritualités et pensées libres).
- (K) SCHREIBER (J.-P.). 'Joodse gemeenten, instellingen en organisaties'. In: VAN DEN EECKHOUT (P.) en VANTHEMSCHE (G.). *Bronnen voor de studie...* pp. 1027-1048.

5.6. Sociaal-culturele geschiedenis

5.6.1. Opvoeding en onderwijs

- (R) AELBRECHT (V.). *L'enseignement secondaire*. Brussel, 1991 (L'entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie, III. Cahier du Centre d'Histoire contemporaine 3).
- (R) DE VROEDE (M.), LORY (J.), SIMON (F.), met medewerking van BOLLEN (J.M.), LE BRET (M.), MERTENS (R.) en PLAS (H.). *Bibliographie de l'histoire de l'enseignement préscolaire, primaire, normal et spécial en Belgique 1774-1986. - Bibliografie van de geschiedenis van het voorschools, lager, normaal- en buitengewoon onderwijs in België, 1774-1986*. Leuven, Amersfoort, ACCO, 1988.
- (R) DEPAEPE (M.), DE VROEDE (M.) en LORY (J.). *Bibliografie van bronnen voor de geschiedenis van het voorschools, lager, middelbaar- en buitengewoon onderwijs in België, 1830-1959*. Gent, Centrum voor de studie van de historische pedagogiek, 1991.
- (L) *Paedagogica Belgica. Periodieke bibliografie en overzicht van de Belgische pedagogische studiën. A. Paedagogica Belgica academia*. Vanaf 1950. - *B. Paedagogica Belgica bibliographica*. Vanaf 1950 tot 1962. Gent. Vanaf 1955 worden beide delen gesplitst uitgegeven.
- (K) DE CLERCK (K.). 'Twintig jaar historische pedagogiek in België'. *Persoon en Gemeenschap*, XXIV, 1972, pp. 210-214.
- (K) DEPAEPE (J.). 'Historische Pedagogiek'. In: 'Bibliografie psychologie en pedagogische wetenschappen, 1977-1981'. *Leuven Bulletin*, 1982, pp. 198-209.
- (K) DE VROEDE (M.). 'Onderwijs in België, 1840-1914. Beredeneerde bibliografie'. *Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, XIII, Haarlem, 1978,

pp. 548-549.

- (K) DE VROEDE (M.). 'Actuele tendensen in het onderzoek betreffende de geschiedenis van het onderwijs'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, IX, 1978, 1-2, pp. 289-304.
- (K) DE VROEDE (M.). 'Das Fach 'pädagogische Historiographie' in Belgien seit 1945'. In: HEINEMANN (M.). *Die historische Pädagogik in Europa und den USA. Berichte über die historische Bildungsforschung. I. Belgien*. Stuttgart, 1979, pp. 11-42.
- (K) GROESSENS (B.). 'L'enseignement: du fondamental au secondaire'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 405-437
- (K) SIMON (F.). 'Education'. In: VAN SAS (N.C.F.) en WITTE (E.). *Historical research in the Low Countries*. Den Haag, 1992, pp. 58-67.

5.6.2. De wetenschappen

- (R) BODDAERD (R.) e.a. *Bibliografie van de Belgische geleerden 1830-1914. I. Dierenbiologie*. Brussel, Nationaal Centrum voor de geschiedenis van de wetenschappen, 1990.
- (R) 'Bibliographie: histoire de la pensée, théologie, spiritualité, histoire, philosophie, sciences humaines, problèmes actuels'. *Nouvelle revue théologique*, CVIII, 1976, 8, pp. 708-765.
- (R) SERVAIS (P.). *Histoire des sciences et des techniques*. Bruxelles, 1994. (L'entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie. IV. Cahier du Centre d'Histoire moderne et contemporaine 4)
- (R) VAN DER KROGT, HAMELEERS (M.) en VAN DEN BRINK (P.). *Bibliografie van de geschiedenis van de kartografie van de Nederlanden*. Utrecht, 1993.
- (K) TIELEMANS (M.-R.). 'Les sociétés savantes'. In: HASQUIN (H.). 'Histoire et historiens depuis 1830 en Belgique'. *Revue de l'Université de Bruxelles*, 1981, 1-2, pp. 217-232..

5.6.3. De kunsten

a. Muziek, toneel

- (R) LECLERCQ (N.). *Les arts du spectacle: Belgique. Bibliographie des ouvrages en français publiés en Belgique entre 1960 et 1985 concernant le théâtre, la musique, le mime, les marionnettes, les spectacles des variétés, le cirque, la radio et la télévision, le cinéma*. Liège, recherches et formation théâtrales 1988.
- (L) RASPE (P.). 'Bibliographie de l'histoire de l'art national: musique.- Bibliografie van de nationale kunstgeschiedenis: muziek.'. *Revue belge de musicologie - Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap*, vanaf 1982-1984.
- (K) SCAILLET (T.). 'La musique religieuse'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 537-567.
- (K) WATTHEE-DELMOTTE (M.). 'Le théâtre'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 601-609.

b. Literatuur

- (R) DEPREZ (A.) e.a. *Bibliografie van de Vlaamse literatuur in de negentiende eeuw*. Gent, 1981, s.p.. (Cultureel Documentatiecentrum 't Pand).
- (R) HUWEL (R.). *Bibliografie der bibliografieën van de Zuidnederlandse letterkunde sinds 1780*. Antwerpen, 1985. (Publikaties van de Stadsbibliotheek en het Archief en Museum voor het Vlaamse cultuurleven 8).
- (R) NAUWELAERTS (R.). *Bibliografie over de Vlaamse letterkundigen: naslagwerk over werk en leven van onze Vlaamse romanciers, dichters, toneelschrijvers, essayisten en critici, verspreid in kritische bundels en monografieën*. Duffel, 1969.
- (R) SMEYERS (J.). *La littérature néerlandaise*. Bruxelles, 1989. (L'entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie, II. Cahier du Centre d'Histoire contemporaine 2).
- (K) VAN DEN HEEDE (P.). 'La littérature catholique'. In: PIROTTE (J.) en ZELIS (G.). *Pour une histoire du monde catholique...*, pp. 569-581.

6. Bibliografieën van scripties en proefschriften

Er bestaan bibliografieën die de meestal ongepubliceerde scripties en proefschriften systematisch opnemen. Het betreft duizenden monografieën. De meeste blijven veelal onaangeroerd opgeslagen in allerlei soms moeilijk toegankelijke en consul-teerbare bewaarplaatsen. Die 'eindejaars-' of 'licentiaats-' of 'doctoraatsverhande-lingen' bevatten nochtans zeer nuttige informatie.

6.1. Betreffende de ganse geschiedenis, voorgelegd in de opleiding geschiedenis

6.1.1. Aan de Universiteit Gent

- (R) DHONDT (J.). *Lijst van de doctoraats- en licentiaatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent van 1952 tot 1967 en publicaties daaruit voortgevloeid*. Gent, 1968.
- (R) PREVENIER (W.). *Lijst van de doctoraats- en licentiaatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent van januari 1968 tot ongeveer mei 1973; en publicaties daaruit voortgevloeid*. Gent, 1973.
- (R) FRANÇOIS (L.) en VAN EENOO (R.). *Lijst van de doctoraats- en licentiaatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent van 1973 tot 1981, en publicaties daaruit voortgevloeid tot maart 1982*. Gent, 1982.
- (R) FRANÇOIS (L.) en PREVENIER (W.). *Lijst van de doctoraats- en licentiaatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent van 1982 tot 1987, en publicaties daaruit voortgevloeid tot december 1987*. Gent, 1988.
- (R) FRANÇOIS (L.). *Een eeuw Gentse historische school. Bibliografie van de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Universiteit Gent, 1891-1992*. Gent, 1993.
- (L) *Licentiaatsverhandeling in de geschiedenis. Academiejaar ... Samenvattingen*. Gent, vanaf 1991 en volgende.

6.1.2. Aan de Katholieke Universiteit Leuven

- (R) De volledige lijst van alle verhandelingen, met samenvatting, bestaat niet meer in gedrukte vorm maar is te vinden op internet
<http://www.Millennium.arts.kuleuven.ac.be/verhandelingen/consult/index.cfm>.

6.1.3. Aan de Université Catholique de Louvain

- (R) ROSART (F.) en ZELIS (G.). *Résumés des mémoires de licence en histoire*. Louvain-la-Neuve, 1978-1987.
- (R) GODDING (P.) en PYCKE (J.). *Résumés des mémoires de licence en histoire 1988-1993, avec index nominatif et analytique*. Louvain-la-Neuve, 1994.
- (R) DELCOURT (A.). *Résumés des mémoires de licence en histoire 1994-2000*. Louvain-la-Neuve, 2000.

6.1.4. Aan de Université Libre de Bruxelles

- (L) *Liste des travaux historiques présentés de 1930 à 1950 à la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université libre de Bruxelles*. Bruxelles, 1951 (Publication du Cercle d'Histoire de l'ULB).

6.1.5. Aan de Vrije Universiteit Brussel

- (L) *Repertorium van de doctorale proefschriften. Répertoire des thèses de doctorat 1971-*. Brussel, 1973 en volgende jaren.

6.1.6. Andere

Maar daarnaast verschijnen op regionaal vlak, de bovenstaande gedeeltelijk overlappend:

- (R) DHONDT (E.). 'Akademische proefschriften over de geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen en het graafschap Vlaanderen, voorgelegd aan de Belgische Universiteiten (1961-1970)'. *Kultureel Jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen*, XXIII, 1970, 1, pp. 217-245; idem. (1921-1960). *Ibid.* XXV, 1972, 1, pp. 231-358 en volgende jaren.- BLONDEEL (W.) en BOONE (M.). 'Akademische proefschriften over de geschiedenis van Oost-Vlaanderen (1971-1980)'. *Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen*, XVIII, 1982, pp. 73-104.
- (R) HOUBAERT (A.). 'Licentiaatsverhandelingen en proefschriften over Limburgse onderwerpen ingediend aan de Universiteiten van Brussel, Gent, Leuven en Luik tussen de jaren 1923 en 1969'. *Limburg*, I, 1971, 6, pp. 264-276.
- INDEKEU (B.). 'Licentiaatsverhandelingen en proefschriften over Limburgse onderwerpen: een bibliografisch overzicht over de periode 1970-1990'. *Limburg*, 1995, pp. 37-63.
- (L) *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis 'Société d'Emulation' te Brugge*. Brugge.
- (L) *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*. Gent vanaf 1973.
- (L) MARNEF (G.). 'Kroniek. Lopend onderzoek betreffende de geschiedenis van Brabant'. *Bijdragen tot de Geschiedenis, bijzonderlijk van het oud hertogdom Brabant*, 1988 en volgende jaren.

6.2. Betreffende de Nieuwste Geschiedenis, voorgelegd in de opleidingen geschiedenis

- (R) HENDRICKX (J.-P.). *Répertoire des mémoires de licence et des thèses de doctorat présentés dans les départements d'histoire contemporaine des universités belges. 1945-1975*. Bruxelles, Leuven, 1986. (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Cahier 100).
- (R) FRANÇOIS (L.), VANHAUTE (E.), VRIELINCK (S.). *De vele gezichten van de nieuwste eschiedenis. II. Bibliografie van de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen betreffende de Belgische nieuwste geschiedenis, tot stand gekomen aan de afdelingen geschiedenis van de Belgische universiteiten, 1975-1994.* -

Les multiples visages de l'histoire contemporaine. II. Gent, 1992.
 FRANÇOIS (L.). *De vele gezichten van de Nieuwste Geschiedenis. III. Bibliografie van de licentiaatsverhandelingen en de doctoraatsproefschriften betreffende de nieuwste geschiedenis, tot stand gekomen aan de afdelingen nieuwste geschiedenis aan de Belgische universiteiten, 1945-2001.* – *Les multiples visages de l'histoire contemporaine, tome III. Bibliographie des mémoires de licences et des thèses de doctorat concernant l'histoire contemporaine réalisés dans les départements d'histoire des universités belges, 1945-2001.* Gent, BVNG – ABHC – Academia Press, 2003.

Deze repertoria zijn zeer systematisch opgevat en geven hetzij door hun structuur hetzij door de indices vlot toegang tot de kennis van de evoluties op lokaal vlak.

- (L) *Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis.* Gent, neemt van 1977 af, jaarlijks de lijst van alle scripties omtrent Nieuwste Geschiedenis op.
- (L) Uitgebreide samenvattingen van de 'Doctorale proefschriften' verschijnen van 1964 af in het *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis.*
- (L) LAMBERTS (E.) e.a.: *Aperçu des recherches courantes en histoire contemporaine de la Belgique – Overzicht van het lopend onderzoek over de nieuwste geschiedenis in België, 1973-1974.* Brussel, Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis, 1975.
 PUISSANT (J.) e.a. *idem (1975-1977).* Brussel, 1978.
 DUMOULIN (M.) e.a., *idem (1982).* Brussel, 1982.
 DUMOULIN (M.) e.a., *idem (1986).* Brussel, 1986.
 VAN MOLLE (L.) e.a. *idem (1992).* Brussel, 1992
 STELANDRE (Y.) e.a. *idem (1998).* Brussel, 1997.
 BRACKE (N.) e.a. *idem (2002).* Brussel, 2002.
 Bovenstaande overzichten zijn geen bibliografieën stricto sensu, ze vermelden wel de lopende onderzoeksthema's van de vele vorsers op het terrein van Nieuwste Geschiedenis.

6.3. Betreffende de Nieuwste Geschiedenis, voorgelegd buiten de opleidingen geschiedenis

- (R) FRANÇOIS (L.) met medewerking van AELBRECHT (V.), JAUMAIN (S.), VAN HAVER (G.), VAN MOLLE (L.) en VANTHEMSCHE (G). *De vele gezichten van de Nieuwste Geschiedenis. I. Bibliografie van de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen betreffende de Belgische Nieuwste Geschiedenis, tot stand gebracht aan de Belgische universiteiten, buiten de seminaries voor Nieuwste Geschiedenis, 1975-1990.* – *Les multiples visages de l'histoire contemporaine. I.* Gent, 1992.

6.4. Betreffende kunstgeschiedenis

- (L) DEVOS (P). 'Bibliografie van de universitaire proefschriften over archeologie, kunstgeschiedenis en musicologie in verband met Oost-Vlaanderen'. In: *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, 1982, pp. 211-254. En volgende iaren.

- (L) BOLLEN (M.). *Licentieverhandelingen en doctoraatsproefschriften van de sectie Kunstgeschiedenis en Archeologie van de Vrije Universiteit Brussel: chronologische lijst en index.* Brussel, 1991

6.5. Betreffende volkskunde

- (K) TOP (S.). 'Volkskundig onderwijs en onderzoek aan de Katholieke Universiteit van Leuven (1937-1994): bijdrage tot de wetenschapsgeschiedenis van een discipline'. *Volkskundig Bulletin* (Amsterdam), 1994, pp. 375-393.
- (L) TOP (S.). 'Volkskunde aan de K.U.Leuven'. *Volkskunde*, jaarlijks.

7. Bibliografieën betreffende biografieën, archieven en bibliotheken

7.1. Biografie

- (R) DHONDT (J.) en VERVAECK (S). *Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique*. Leuven-Paris, 1964, 2e uitgave (Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, Cahier 13).
- (R) POEZE (H.) en ROS (M.). *De biografie in Nederland en België, 1988-1990. Overzicht en bibliografie*. Kampen, 1991.
- (L) 'Bibliographie courante'. *Intermédiaire des généalogistes - De middelaar tussen genealogische navorsers*, vanaf 1946.

7.2. Archief

- (R) COPPENS (H) en LAURENT (René). *Het Rijksarchief in België - Les archives de l'Etat en Belgique, 1796-1996. Geschiedenis van de instelling en bio-bibliografisch repertorium van de archivariissen. - Historique de l'institution et répertoire bio-bibliographique des archivistes*. Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 1996. (Miscellanea archivistica. Studia 86)
- (R) COPPENS (H.). *Publicaties van het Rijksarchief 1831-1981. - Publications des Archives de l'Etat*. Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 1982. (Miscellanea archivistica 34)
- (R) *Fondscatalogus - Catalogue des publications 2000*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1999.
- (R) JONGBLOET (K.). *Bedrijfsarchieven: bibliografie 1975-1991. - Business archives: bibliography 1975-1991*. Brussel, 1992. (Miscellanea archivistica. Manuale 8)
- (R) NICODEME (J.). *Répertoire des inventaires des archives conservées en Belgique parus avant le 1er janvier 1969*. Brussel, 1969 (Archives et bibliothèques en Belgique, extranummer 2).
- (R) VANSCHOENWINKEL (L.). *Archief- en bibliotheekwezen in België: bibliografie 1955-1979*. Brussel, 1981 (Bibliographia Belgica 137).
- (L) DAELEMANS (F.), DEBRUYN (J.), HOUSSIAU (J.). 'Andere archiefbewaarplaatsen en buiten het Rijksarchief uitgegeven publicaties (1992-1994) - Autres dépôts d'archives et publications extérieures aux Archives de l'Etat'. *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 1995, pp. 351-361.
- (L) HOUSSIAU (J.) en NIJSSEN (R.). *Bibliographie courante archivistique. Articles parus dans les revues archivistiques. - Lopende bibliografie voor de archiefkunde. Artikels verschenen in tijdschriften voor archiefkunde*. Brussel, 1993 en volgende jaren.
- (L) HOUSSIAU (D.) en DAELEMANS (F.). 'Autres publications relatives aux archives des dépôts publics et privés. - Andere publicaties over openbaar en privé archief'. *Archief en bibliotheekwezen in België*, 1996.
- (L) De Jaarverslagen die door de Rijksarchivaris-generaal en door de stedelijke archivariissen worden voorgelegd aan hun respectievelijke overheid.

7.3. Bibliotheek

- (L) 'Bibliografie van de geschiedenis van het boek', *De Gulden Passer*, vanaf 1964.